

UKRAINAN SODAN VAIKUTUKSET VASTAANOTTOKESKUKSESSA

Työntekijöiden näkökulma

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosionomi (AMK)

kevät 2023

Tarja Siivonen

Sosionomi (AMK)

Tekijä Tarja Siivonen

Työn nimi Ukrainan sodan vaikutukset vastaanottokeskuksessa: työntekijöiden näkökulma

Ohjaaja Päivi Veikkola

Tiivistelmä

Vuosi 2023

Ukrainan sodan alettua keväällä 2022 Suomeen on saapunut massoittain kansainvälistä turvaa hakevia henkilöitä. Ukrainan sotaa pakenevia varten on otettu käyttöön aiempaa laajempia tukitoimia muun muassa maahan saapumiseen ja kotoutumiseen liittyen, eikä näiden toimien vaikutusta ole juurikaan aikaisemmin tutkittu. Tässä tutkimuksessa keskityttiin tutkimaan erään vastaanottokeskuksen työntekijöiden näkemyksiä siitä, miten Ukrainan sotaa paenneille tehdyt toimet ovat vaikuttaneet asiakkaiden arkeen. Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa uutta tietoa ilmiöön liittyen erityisesti vastaanottokeskuskentän eri toimijoille ja päättäjille, mutta myös tavallisille kansalaisille. Tutkimus toteutettiin teemahaastatteluiden avulla pari- ja ryhmähaastatteluina.

Tutkimuksen tulosten mukaan Ukrainan sotaa pakeneville suunnatut toimet ovat olleet vastaanottokeskuksen asiakkaita eriarvoistavia. Siinä missä ukrainalaiset pakolaiset ovat kokeneet olevansa tervetulleita ja saaneet tukea Suomeen asettumiseen, ovat monet muun kansalaisuuden omaavat yksilöt ilmentäneet tilanteen aiheuttavan heissä epäreiluuden ja katkeruuden tunteita. Tutkimuksen mukaan turvapaikanhakijoiden hyvinvointiin vaikuttavat erityisesti yleinen kansalaisten ja järjestelmän tuki tai sen puute, turvapaikkaprosessin toimivuus sekä työnteon mahdollisuus. Lisäksi vastaanottokeskuksen työntekijät eivät näe perusteita jakaa ukrainalaiset ja venäläiset eri vastaanottokeskuksiin. Päinvastoin tutkimuksen mukaan kansalaisuuksien erottamisella voi olla epäluuloja ja konflikteja lisäävä vaikutus.

Johtopäätöksenä voidaan sanoa Ukrainan sotaa pakeneville tehtyjen toimien auttaneen ukrainalaisten sopeutumista Suomeen mutta heikentäneen muiden kansalaisuuksien hyvinvointia kyseisessä vastaanottokeskuksessa. Onko tulevaisuudessa mahdollista ottaa käyttöön Ukrainan sotaa pakeneville käytössä olleita kotoutumista edistäviä toimia myös muille kansalaisuuksille? Entä onko vastaanottokeskuksien mahdollista toimia tulevaisuudessa eri kansalaisuuksia yhdistävänä eikä erottelevana toimijana?

Avainsanat Ukrainan kriisi, turvapaikanhakija, vastaanottokeskus, hyvinvointi, kulttuurienvälinen vuorovaikutus

Sivut 40 sivua ja liitteitä 2 sivua

Degree Programme in Social Services

Author Tarja Siivonen

Subject The effects of the Ukrainian war in a reception center: the perspective of the employees

Supervisor Päivi Veikkola

Abstract

Year 2023

The number of refugees seeking shelter from Finland has increased tremendously since the war in Ukraine started in the spring 2022. Several actions to support the people fleeing the Ukrainian war have been implemented, for example pertaining to entering the country and integrating in the society. However, the effects of those actions have not yet been researched. This thesis focused on investigating how the employees of a certain reception center have experienced the effects of the support actions in their clients. The aim of the study was to create new information especially to various actors and decision makers in the immigrant reception services but also to ordinary citizens. The research method used in this thesis was theme-based interview, and the interviews were conducted in pairs or groups.

This study suggests that the support actions for people fleeing the Ukrainian war have been discriminatory amongst the reception center's clients. Whereas the Ukrainians have felt welcomed in Finland and have received assistance in settling down, many people from other nationalities have expressed feelings of bitterness and unfairness because of the situation. According to the study, the asylum seekers' wellbeing is especially influenced by general support from the people and the system or the lack of it, the functionality of the asylum-seeking process and the opportunity to work. Additionally, the employees find no justification for dividing Ukrainian and Russian asylum seekers in separate reception centers. On the contrary, according to this study, the separation of the two nationalities may cause more distrust and conflicts between them.

As a conclusion, the support actions for the people fleeing the Ukrainian war have helped the Ukrainians in integration but weakened the wellbeing of other nationalities in this certain reception center. Could it be possible to broaden the usage of the support actions in a way that also other nationalities can benefit from them in the future? Could there be a possibility that reception centers start to operate in a way that connects various nationalities instead of separating them?

Keywords The crisis in Ukraine, asylum seeker, reception center, wellbeing, intercultural interaction

Pages 40 pages and appendices 2 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Opinnäytetyön lähtökohdat	2
2.1	Tutkimuksen tausta ja tarve.....	2
2.2	Tutkimuksen tavoite	3
3	Tietoperusta tutkimuksen taustalla	4
3.1	Kansainvälisen suojelun hakeminen	4
3.2	Ukrainan sodan aiheuttamat muutokset.....	6
3.2.1	Euroopan Unionin tukitoimet	6
3.2.2	Suomen valtion tukitoimet	7
3.2.3	Maahanmuuttoviraston tukitoimet	8
3.2.4	Muita merkittäviä tukitoimia	9
3.3	Aikaisemmat tutkimukset turvapaikanhakijoihin liittyen.....	9
3.4	Ilmiön tarkastelu eri sosiaalialan teorioiden mukaan.....	10
3.4.1	Sosiaalipedagogiikan tunnustamisen teoria	11
3.4.2	Sosiaalipsykologian kontaktihypoteesi	11
4	Tutkimuksen toteutus	12
4.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	12
4.2	Laadullinen tutkimus.....	13
4.2.1	Teemahaastattelu aineistonhankinnan keinona.....	14
4.2.2	Teemoittelu litteroinnin ja analyysin keinona	17
5	Tutkimuksen tulokset	19
5.1	Palvelut ruuhkautuivat sodan alkaessa	20
5.2	Yhteiskunta tukee valikoidusti	21
5.3	Turvapaikkaprosessi ei toimi kaikille	24
5.4	Työnteko-oikeus väylänä yhteiskunnan osallisuuteen	25
5.5	Asuintilojen erottelu ihmetyttää	26
6	Tutkimustulosten pohdinta	29
6.1	Tutkimustulokset suhteessa aikaisempiin tutkimuksiin	31
6.2	Tutkimustulokset sosiaalialan teorioiden pohjalta.....	31
6.3	Tulosten hyödyntäminen ja jatkotutkimusaiheet.....	33

6.4	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	33
6.5	Opinnäytetyön tekijän ammatillinen kasvu.....	35
	Lähteet.....	37

Liitteet

Liite 1	Informointikirje
Liite 2	Tutkimussuostumus

1 Johdanto

Mustavalkoinen me ja ne -ajattelu eli polarisaatio, vihapuhe ja ääripäiden yhteenotot ovat tyypillisesti leimanneet turvapaikanhakijoihin liittyviä keskusteluja (Makweri, 2020). Suomessa keskustelu kuumeni etenkin vuoden 2015 Lähi-Idän pakolaiskriisin aikana, jolloin pelko ja erilaiset uhkakuvat olivat voimakkaasti läsnä muun muassa keskusteluissa ja mediassa (Nikunen, 2018, s. 38). Turvapaikanhakuun liittyvä keskustelu on ollut edelleen vahvasti esillä erityisesti politiikassa myös vuoden 2015 jälkeen, ja se jakaa mielipiteitä.

Ukrainan sodan alkaessa keväällä 2022 Suomeen saapui jälleen massoittain kansainvälistä turvaa hakevia pakolaisia. Yleistä keskustelua ei Ukrainan sotaa pakenevista ole kuitenkaan leimannut aikaisemmin vallalla olleet ääripäiden mielipiteet ja negatiiviset kommentit. Suomen yhteiskunta on suhtautunut näihin pakolaisiin suopeammin toivottaen heidät tervetulleiksi. (Söderling, 2022, s. 7)

Ukrainan sotaa pakenevat ovat saaneet erityisen tuen myös EU:n ja Suomen valtion tahoilta: mahdollisuuden hakea tilapäistä suojelua, mikä helpottaa heidän saapumistaan ja sopeutumistaan Suomeen. (Sisäministeriö, 2022a) Viimeisimpänä myös Maahanmuuttovirasto on osoittanut tukensa linjaamalla, että ukrainalaiset ja venäläiset tulee majoittaa eri rakennuksiin vastaanottokeskuksissa (Migri, 2022-a). Suomeen saapuvat kansainvälistä suojaa hakevat henkilöt eivät ole aikaisemmin saaneet vastaavanlaisia tukitoimia, eivätkä kaikki tänä päivänä Suomesta kansainvälistä suojaa hakevat kuulu näiden toimien piiriin.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten Ukrainan sotaa pakenevia varten tehdyt toimet ovat vastaanottokeskuksen työntekijöiden näkökulmasta vaikuttaneet asiakkaiden arkeen. Tämän lisäksi tutkimuksen avulla pyritään selvittämään, ovatko nämä toimet olleet vastaanottokeskuksen työntekijöiden näkökulmasta tarpeellisia. Tutkimus toteutettiin haastattelemalla erään vastaanottokeskuksen työntekijöitä. Haastatteluiden avulla pyrittiin selvittämään työntekijöiden havainnoimia ilmiöitä asian tiimoilta. Tavoitteena on, että tutkimuksen tulokset tuovat uutta ja tarpeellista tietoa vastaanottokeskuskentän eri toimijoille sekä uusia näkökulmia tavalliselle kansalaiselle.

2 Opinnäytetyön lähtökohdat

Tutkimuksen tarpeellisuuden ymmärtämiseksi on tärkeää tietää Ukrainan sotaa edeltänyt tilanne vastaanottokeskuksien ja turvapaikanhaun näkökulmasta. Lisäksi tutkimuksen kannalta on oleellista ymmärtää, mitä muutoksia Ukrainan sota on tuonut mukanaan kansainvälistä suojelua Suomesta hakeville. Näiden taustatietojen avulla saadaan kattava peruskäsitys tutkimuksen tarpeellisuudesta ja tavoitteista.

2.1 Tutkimuksen tausta ja tarve

Suomi on sitoutunut vastaanottamaan turvapaikanhakijoita jo vuodesta 1951 lähtien, kun pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus säädettiin. Vuoteen 1989 saakka Suomeen saapuvien pakolaisten määrä oli kuitenkin erittäin pieni, ainakin virallisesti vain joitain satoja henkilöitä vuosittain. (Välimäki, 2016, s. 42) Nyttemmin määrät ovat moninkertaistuneet. 2000-luvulla Suomen turvapaikanhakijamäärät ovat vaihdelleet pääsääntöisesti 1 500 ja 6 000 välillä. Vuosi 2015 oli poikkeuksellinen; Lähi-Idän pakolaiskriisin seurauksena Suomeen saapui turvapaikanhakijoita silloin ennätyksellisesti yli 32 000. Tällöin Suomeen perustettiin jopa satoja uusia pysyviä tai väliaikaisia hätämajoitukseen keskittyviä vastaanottokeskuksia. Osa niistä on edelleen toiminnassa, vaikka suurin osa on jo suljettu. (Juvonen, 2021; Järvenkylä, 2021)

Ukrainan sodan vuoksi Suomesta turvaa hakevien määrä on noussut vuosina 2022 ja 2023 huomattavasti. Ukrainan sotaa pakenevat saavat mahdollisuuden hakea tilapäistä suojelua, mikä on enintään vuodeksi myönnettävä oleskelulupa. 21.3.2023 mennessä eli hieman yli vuosi sodan alkamisen jälkeen tilapäisen suojelun hakemuksia on tullut Suomeen yli 52 000. Myös Venäjältä saapuvien turvapaikanhakijoiden määrä on ollut kasvussa Ukrainan sodan toimien vuoksi, mutta määrät eivät ole niin merkittäviä kuin Ukrainasta saapuvien kohdalla. (Migri, 2022-b; Migri, n.d.-a)

Keskustelu turvapaikanhakijoista on jo usean vuosikymmenen ajan ollut poliittista ja etenkin viime vuosikymmenen aikana keskustelu on saanut yhä kärjistyneempiä sävyjä. Muun muassa vastakkainasettelu, vihapuhe, sekä polarisaatio eli ”me ja ne” –ajattelu ovat

voimakkaasti esillä maahanmuuttoon ja turvapaikanhakuun liittyvissä keskusteluissa ja uutisoinnissa. Marie Makwerin (2020, s. 64) mukaan muun muassa viharikokset ovat lähteneet Suomessa nousuun vuoden 2015 pakolaiskriisin jälkeen. Hänen mukaansa yksi syy keskustelun kärjistymiseen on se, että tällä hetkellä vain kaikkein kovimmin huutavat saavat äänensä kuuluviin turvapaikkakeskustelussa. Median ja sosiaalisen median rooli on siis suuri.

Ukrainan sodan kohdalla muun muassa tavallisten kansalaisten auttamisen halu on voimakkaampaa kuin aikaisemmin. Söderling (2022) kertoo havaitsemistaan ilmiöitä tämän kriisin kohdalla: monet suomalaiset ovat antaneet asuntojaan ukrainalaisten käyttöön, lahjoittaneet vanhoja vaatteitaan tai lähteneet vapaaehtoisena hakemaan heitä Suomeen. Myös uutisotsikot mediassa ovat olleet positiivisempia kuin esimerkiksi Lähi-Idän pakolaiskriisin aikaan vuonna 2015. Tuki ukrainalaisille on ollut poikkeuksellista myös EU:n ja Suomen valtion tasolla. Ensimmäistä kertaa EU:n historiassa on otettu käyttöön tilapäisen suojelun myöntämisen mahdollisuus. Tämän avulla Ukrainan sotaa pakeneville voidaan myöntää tilapäinen oleskelulupa nopeutetulla aikataululla, heillä on työnteko-oikeus heti hakemuksen jättämisen jälkeen ja heille kuuluu kattavammat terveyspalvelut kuin muista maista pakeneville turvapaikanhakijoille. (Sisäministeriö, 2022a)

Maahanmuuttovirasto tiedotti 4.10.2022, että ukrainalaiset ja venäläiset eivät enää majoitu samoissa keskuksissa. Tämä on ensimmäinen kerta, kun Maahanmuuttovirasto linjaa kahden kansallisuuden siirtämisestä eri keskuksiin. Maahanmuuttovirasto perustelee linjausta sillä, että ukrainalaiset ovat tuoneet ilmi pelkoaan kohdata venäläisiä turvapaikanhakijoita arjessaan. Erottamalla venäläiset ja ukrainalaiset eri keskuksiin Maahanmuuttovirasto tahtoo taata Ukrainan sotaa pakeneville turvalliset oltavat Suomessa. (Migri, 2022-a)

2.2 Tutkimuksen tavoite

Vastaanottokeskuksen perustehtävänä on tarjota kotimaastaan pakenevalle hänelle kuuluvat vastaanottopalvelut. Ensimmäistä kertaa vastaanottokeskukset ovat tilanteessa, jossa asiakkaan kansalaisuus tai lähtöalue määrittää, minne hänet sijoitetaan asumaan ja millaista palvelua hänelle tarjotaan. Tämä ajankohtainen ilmiö toimi innoituksena tämän tutkimuksen toteuttamiseen. Tällä tutkimuksella pyritään selvittämään, miten nämä

Ukrainan sotaa pakeneville tehdyt toimet ovat vastaanottokeskuksen työntekijöiden näkökulmasta vaikuttaneet tutkimuksen kohteena olevan vastaanottokeskuksen asiakkaiden arkeen. Lisäksi tutkimuksen avulla pyritään arvioimaan, ovatko nämä toimenpiteet olleet vastaanottokeskuksen työntekijöiden näkökulmasta tarpeellisia.

Tutkimuksesta saatava hyöty tulee erityisesti vastaanottokeskuksille. Sen avulla he voivat uudelleenarvioida asiakkaidensa hyvinvointia ja saada ehdotuksia sitä ylläpitävistä toimista. Lisäksi tutkimus voi myös antaa hyödyllistä tietoa muun muassa Maahanmuuttovirastolle, joka antaa perustan vastaanottokeskuksien toiminnalle. Koska aihe puhuttaa paljon muun muassa mediassa, voivat tutkimuksen tulokset olla hyödyllisiä ja mielenkiintoisia myös tavalliselle kansalaiselle.

3 Tietoperusta tutkimuksen taustalla

Tutkimuksen ymmärtämisen kannalta on erittäin tärkeää saada selvyys tutkimukseen liittyvistä peruskäsitteistä, joita ovat muun muassa kansainvälisen suojelun, turvapaikan sekä tilapäisen suojelun hakeminen. Lisäksi on tärkeää eritellä, mitkä ovat Ukrainan sotaa pakeneville tehdyt tukitoimet, joita tämä opinnäytetyö kokonaisuudessaan käsittelee. Tietoperustan lähteinä on käytetty ensisijaisesti Euroopan Unionin, Sisäministeriön ja Maahanmuuttoviraston internetsivuja sekä eri lakeja. Näiden avulla on pyritty varmistamaan tiedon oikeellisuus ja luotettavuus. Niiden lisäksi tietoa on haettu muutamista kirjoista, joiden julkaisutahoa sekä julkaisupäivämäärää on arvioitu kriittisesti.

3.1 Kansainvälisen suojelun hakeminen

Vastaanottokeskusten asiakkaat ovat kansainvälistä suojelua hakevia henkilöitä. He ovat henkilöitä, jotka joutuvat jättämään kotimaansa esimerkiksi sodan takia ja hakevat suojelua toisen valtion alueelta. Vuosina 2022–2023 kansainvälistä suojelua Suomesta hakevat henkilöt ovat joko turvapaikanhakijoita tai tilapäistä suojelua hakevia. (Kotoutumisen osaamiskeskus, n.d; Sisäministeriö, n.d.)

Saavuttuaan rajan yli jokaisella ihmisellä on oikeus hakea turvapaikkaa. Tämä oikeus perustuu erilaisiin kansainvälisiin sopimuksiin, kuten Geneven pakolaisten oikeusasemaa koskevaan yleissopimukseen sekä eri lakeihin, kuten Ulkomaalaislakiin ja Lakiin kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta eli vastaanottolakiin. Syitä hakea turvapaikkaa on monia, mutta yleisimmät ovat sota, vaino sekä yleinen turvattomuus kotimaassa. (Sisäministeriö, n.d.; Ulkomaalaislaki 2004/301 § 109; Vastaanottolaki 2011/746)

Tilapäistä suojelua puolestaan myönnetään vain erityisestä syystä. Se on äkillisiä pakolaiskriisejä varten luotu järjestelmä, mikä helpottaa Suomeen saapumista. Perusteet tilapäisen suojelun myöntämiselle on, että suojelun tarve syntyy väkivaltaselkkauksen tai ympäristökatastrofin vuoksi ja se arvioidaan tilapäiseksi. Päätös tilapäisen suojelun käyttöönotosta tehdään EU-neuvostossa, mutta sen täytäntöönpanosta päätetään erikseen vielä Suomen valtioneuvostossa. Nämä määrittävät myös tilapäiseen suojelun piiriin kuuluvan väestöryhmän sekä ajanjakson, jolloin lupia voidaan myöntää. (Juvonen, 2021, s. 80; Kuosma, 2016, s. 44)

Turvapaikkaa haetaan ilmoittautumalla turvapaikanhakijaksi Suomeen saavuttua joko poliisille tai rajaviranomaiselle. Tämän jälkeen hakija rekisteröidään ja ohjataan vastaanottokeskukseen. Turvapaikkahakemuksen käsittelyssä menee enintään puoli vuotta, ja odotteluaikana turvapaikanhakijat ovat oikeutettuja erilaisiin laissa määritettyihin vastaanottopalveluihin. Vastaanottokeskukset tuottavat nämä palvelut. Päätös turvapaikan myöntämisestä tehdään turvapaikkapuhuttelun perusteella, minkä aikana kartoitetaan mahdollisimman tarkasti muun muassa syyt, miksi henkilö hakee turvapaikkaa. (Migri, n.d.-b; Vastaanottolaki 2011/746)

Tilapäisen suojelun hakemisen prosessi on hyvin samanlainen kuin turvapaikanhakuprosessi. Hakija ilmoittautuu rajalla rajaviranomaisille tai poliisille, jotka käynnistävät tilapäisen suojelun hakuprosessin. Tähän prosessiin ei kuitenkaan kuulu puhuttelua, vaan tilapäisen oleskeluluvan tilapäisen suojelun perusteella saavat teoriassa kaikki Ukrainan sotaa pakenevat henkilöt. Päätöksen tilapäisestä suojelusta saa jo noin kahdessa viikossa. Tilapäistä suojelua hakevat ja tilapäisen suojelun saaneet henkilöt ovat oikeutettuja

tekemään työtä välittömästi jätettyään tilapäisen suojelun hakemuksen. Tämän lisäksi heillä on oikeus välttämättömiin sosiaalipalveluihin sekä yhtä laajoihin terveystalveluihin, kuin Suomen kunnissa asuvilla henkilöillä. (Migri, n.d.-a)

3.2 Ukrainan sodan aiheuttamat muutokset

Maahanmuuttajia ja turvapaikanhakijoita tuetaan Suomessa monin eri keinoin. Tämän tutkimuksen kannalta on kuitenkin tärkeää määrittää, mitkä tukikeinot koskevat vain Ukrainan sotaa pakenevia. Tässä osiossa perehdytään tarkemmin niihin muutoksiin, joita Ukrainan sodan syttymisen jälkeen on tehty kyseistä sotaa pakenevien henkilöiden tukemiseksi.

3.2.1 Euroopan Unionin tukitoimet

Euroopan Unioni kertoo julkisesti tukevansa Ukrainan sotaa pakenevia ja kannustavansa jäsenmaitaan Ukrainan sotaa pakenevien avustamiseen. (EU, 2022a) EU:n tasolla suurin Ukrainan sotaa pakenevia varten tehty muutos on tilapäisen suojelun myöntäminen. Tilapäisen suojelun käyttöönottoa on perusteltu muun muassa sillä, että sodan vuoksi EU:n alueelle saapuvien pakolaisten määrä kasvaa niin valtavasti, että turvapaikanhakuprosessit ruuhkautuisivat pahasti, mikäli prosessia ei kevennettäisi. EU:n mukaan epätoimivan turvapaikanhakuprosessin takia muun muassa ihmisoikeudet voisivat jäädä toteutumatta pakolaismäärien moninkertaistuessa. (EU, n.d.)

Ukrainasta pakeneva ei tarvitse tällä hetkellä passia tai muuta matkustusasiakirjaa päästäkseen EU:n jäsenmaahan. Heidän ei myöskään tarvitse tullata tuomiaan tavaroita. Lisäksi Ukrainasta pakenevat eivät tarvitse lemmikeilleen papereita tai muita todistuksia rokotuksista tai vastaavista. Muun muassa näillä toimilla EU turvaa Ukrainan sotaa pakenevien mahdollisuudet päästä naapurimaihin tai muualle Eurooppaan tilanteesta riippumatta. (EU, 2022a) EU on julkaissut lisäksi 10 kohdan solidaarisuussuunnitelman jäsenmaillensa ohjeeksi. Näillä ohjeilla EU pyrkii tukemaan jäsenmaidensa kykyä vastaanottaa pakolaisia Ukrainasta. (EU, 2022b)

Euroopan Unioni tukee jäsenmaitaan rahallisesti, jotta Ukrainan sotapakolaisille pystytään tarjoamaan muun muassa asuminen, koulutus ja terveydenhuolto kohdemaissa. EU on hyväksynyt 17 mrd. euron suuruisen koheesio- ja elpymisavun jäsenmailleen, joista voidaan suunnata varoja näihin toimiin. Lisäksi EU on päättänyt vapauttaa 420 milj. euroa sisäasioiden rahastonsa varoista niinkään samaan tarkoitukseen. (EU, 2022c)

3.2.2 Suomen valtion tukitoimet

Ulkomaalaisen on mahdollista saada suomalainen henkilötunnus muun muassa Maahanmuuttoviraston myöntämän oleskeluluvan perusteella. Tilapäistä suojaa hakevat saavat oleskeluluvan kahdessa viikossa, minkä jälkeen he voivat hakea rekisteröimistä väestötietojärjestelmään. Henkilötunnuksen saatuaan heidän on mahdollista muun muassa käydä töissä, maksaa veroja ja hoitaa asioitaan virastoissa samaan tapaan, kuin kantasuomalaisella väestöllä. (DVV, n.d.) Turvapaikanhakijoiden oleskeluluvan saamisessa kestää huomattavasti pidempään, joten heillä ei ole myöskään mahdollista saada suomalaista henkilötunnusta yhtä nopeasti kuin tilapäistä suojelua hakevilla.

Tilapäistä suojelua saavat ovat oikeutettuja turvapaikanhakijoita laajempaan terveydenhuoltoon. Vastaanottolain (2011/746) 26 § pykälän mukaisesti tilapäisen suojelun piirissä olevat ovat oikeutettuja samoihin terveyspalveluihin, kuin Suomessa kotikunnan omaavat henkilöt. Palvelut voidaan toteuttaa vastaanottokeskuksissa, kunnallisissa tai yksityisissä terveyskeskuksissa, mutta vastaanottokeskus on vastuussa palveluiden maksuista.

Ulkomaalaislain (2004/301) 78 § mukaisesti tilapäistä suojelua hakevat ovat oikeutettuja työntekoon heti hakemuksen jättämisen jälkeen. Tämä auttaa pakolaisia sopeutumaan uuteen asuinmaahansa, mutta toimella voi olla myös muita tukevia vaikutuksia.

Työsuhteessa olevalla henkilöllä on oikeus työterveyshuoltolain mukaiseen terveydenhoitoon. Työterveyshuolto on laajempi, kuin turvapaikanhakijoille normaalisti kuuluva terveydenhuolto. Lisäksi työpaikan perusteella saatetaan katsoa, että henkilö asuu Suomessa vakituisesti. Tämä voi oikeuttaa henkilön saamaan muun muassa erilaisia

asumisperusteisia Kelan tukia. (Sisäministeriö, 2022b) Tilapäisen suojelun hakijalla saattaa siis alkaa turvapaikanhakijaa aikaisemmin oikeus tiettyihin Kelan etuuksiin.

Sisäministeriön tiedotteen (2022c) mukaan ulkomaalaislakiin on hyväksytty väliaikainen muutos, minkä nojalla Ukrainasta paenneiden oleskelulupaa jatketaan automaattisesti vuodella, kun sen myöntämisestä tulee kuluneeksi yksi vuosi. Henkilöiden ei siis tarvitse hakea jatkolupaa erikseen. Sisäministeriö arvioi, että Ukrainasta paenneiden avuntarve ei ole lähiaikoina poistumassa. Tiedotteen mukaan Suomi on velvollinen tarjoamaan Ukrainan sotaa paenneille tilapäistä suojelua niin kauan, kun EU-neuvosto niin päättää.

Ukrainalaisille tarjotaan kattavia opiskelumahdollisuuksia Suomessa. Opetus- ja kulttuuriministeriö on ilmoittanut tukevansa rahallisesti ukrainalaisten opiskelua, mahdollistaen arviolta 2 000–4 000 opiskelijalle mahdollisuuden jatkaa kesken jääneitä opintojaan tai aloittaa uudet opinnot esimerkiksi avoimen korkeakoulun kautta. Tuen avulla erilaiset koulut, korkeakoulut ja instituutit voivat tarjota koulutuskokonaisuuksiaan laajasti veloittamatta opiskelijoita. Opetus- ja kulttuuriministeriön päätös tukea ukrainalaisten koulutusta koskee lukuvuotta 2022–2023. Tämän lisäksi hallitus on sitoutunut tukemaan kuntia korvaamalla Ukrainasta pakenevien lasten varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kuluja. (Sisäministeriö, 2022a)

3.2.3 Maahanmuuttoviraston tukitoimet

Maahanmuuttovirasto on Suomessa taho, joka myöntää kansainvälistä suojelua hakevalle oleskeluluvan. Tilapäistä suojaa hakevalle henkilölle Maahanmuuttovirasto myöntää vuoden kestävä tilapäisen oleskeluluvan. Luvan myöntämiseen riittää Ukrainan passin tai muu alueen oleskeluluvan esittäminen. Prosessi on siis merkittävästi yksinkertaisempi, kuin turvapaikanhaussa, mihin sisältyy vähintään yksi puhuttelu. (Migri, n.d.-a)

Maahanmuuttovirasto on solminut hallituksen kanssa sopimuksen, jonka mukaan vastaanottokeskuksettomissa kunnissa asuvien Ukrainasta paenneiden palveluiden kustannuksia korvataan kunnille. Tämä mahdollistaa pakeneville henkilöille entistä monipuolisemmat mahdollisuudet asettua asumaan eri puolille Suomea myös kuntiin, missä

ei ole vastaanottokeskusta. Mallissa voidaan sopia, että kunta tuottaa vastaanottopalvelut tilapäisen suojelun saajalle osittain tai kokonaan. (Sisäministeriö, 2022b)

Maahanmuuttoviraston 4.10.2022 julkaiseman tiedotteen mukaisesti ukrainalaisia ja venäläisiä kansainvälistä suojelua hakevia ei majoiteta samoihin asuintiloihin. Tällä päätöksellä Maahanmuuttovirasto tukee ukrainalaisten pakolaisten sopeutumista Suomeen. Tiedotteen mukaan ukrainalaiset pakolaiset ovat tuoneet ilmi pelkoa venäläisten henkilöiden kohtaamisesta arjessaan. Ylijohtaja Ilkka Haahtela toteaa: Meille tärkeintä on, että asiakkaamme kokevat olonsa Suomessa turvalliseksi. (Migri, 2022a)

3.2.4 Muita merkittäviä tukitoimia

Ukrainan sotaa pakeneville on mahdollistettu useita rahallisia etuuksia Suomessa erilaisten yritysten kautta. Tukitoimet ovat olleet merkittäviä myös osassa valtionomisteisissa yhtiöissä. Ukrainan passilla on saanut muun muassa matkustaa VR:n junissa veloitusetta 2.3.2022 alkaen (VR, 2022). Lisäksi Ukrainan kansalaisille myönnetään 95 % alennus tietyillä Finnairin lennoilla 30.4.2023 saakka (Finnair, n.d). Ukrainan kansalaisilla oli ilmainen matkustusosoikeus HSL:n liikenteessä 31.10.2022 saakka (Takala, 2022).

Tämän lisäksi Ukrainan sotaa pakenevia varten on perustettu muun muassa useita apukeskuksia ympäri maata. Monet järjestöt ja organisaatiot ovat aktivoituneet, ja myös vapaaehtoisten auttajien määrä on ollut merkittävä. Näiden etuuksien kaltaisia ei Suomessa ole aikaisemmin myönnetty kansainvälistä suojelua hakeville. (Söderling, 2022)

3.3 Aikaisemmat tutkimukset turvapaikanhakijoihin liittyen

Ukrainan sotaa pakenevia varten tehdyt toimet ovat ilmiönä uusi, joten suoranaisesti sen vaikutuksista ei löydy vielä julkaistua tutkimustietoa. Pakolaisuuteen ja turvapaikanhakuun liittyviä tutkimuksia löytyy kuitenkin. Useat niistä keskittyvät suomalaisten asenteiden ja mielipiteiden selvittämiseen, mikä antaa tätä tutkimusta varten tärkeää taustatietoa. Niiden avulla voidaan saada mahdollisia selityksiä muun muassa siihen, miksi suomalaiset suhtautuvat ukrainalaisiin pakolaisiin suopeammin kuin aikaisemmin.

Anni Holappa (2022) on tutkinut pro gradussaan sosiaalisessa mediassa esillä olevia näkemuseroja pakolaismiesten ja -naisten välillä. Hän on toteuttanut kriittisen diskurssianalyysin perustuen Helsingin Sanomien keskustelupalstan kommentteihin. Hän sai selville, että pakolaisnaiset otetaan miehiä helpommin osaksi suomalaista yhteiskuntaa, koska heidät nähdään enemmän avuntarvitsijan roolissa. Tutkimuksessaan hän sai lisäksi selville, että pakolaisen kansalaisuudella on selkeä yhteys siihen, kuinka hänestä puhutaan sosiaalisessa mediassa. Negatiivissävytteisiä kommentteja kirjoitettiin erityisesti muslimitaustaisista miehistä. (Holappa, 2022, s. 40) Holapan tutkimus tuo esille turvapaikanhakijoihin liittyviä vahvoja mielikuvia kantasuomalaisten keskuudessa. Tutkimuksen perusteella heidät lokeeroidaan helposti kansallisuuden tai sukupuolen perusteella eikä heihin osata suhtautua yksilön tasolla. (Holappa, 2022, s. 17)

Sisäministeriön julkaisemassa tutkimuksessa (Puustinen ym., 2017) toteutettiin sähköinen kansalaiskysely. Tutkimuksessa ilmeni, että polarisaatio leimaa turvapaikanhakijoista käytävää keskustelua voimakkaasti. Kyselyyn vastanneet kokevat tulevansa helposti leimatuksi mielipiteensä vuoksi, oli mielipide puolesta tai vastaan. Yleinen ilmapiiri ei siis haastateltavien mielestä ole hyväksyvä keskusteluun aiheesta. Tämän lisäksi kansalaisia huolettaa tutkimuksen mukaan se, kuinka varmistaa Suomeen saapuvien turvapaikanhakijoiden todellinen turvapaikan tarve. Pelkona on, että Suomeen saapuu ”elintasopakolaisia” ja todelliset pakolaiset jäävät jumiin kotimaihinsa. (Puustinen ym., 2017, s. 73)

3.4 Ilmiön tarkastelu eri sosiaalialan teorioiden mukaan

Tarkastelemalla erilaisia sosiaalialan teorioita voidaan todeta, että ihmisten käyttäytymiseen ja hyvinvointiin liittyvät ilmiöt eivät ole yksiselitteisiä vaan erittäin laajoja ja moniulotteisia. Tutkimuksen ilmiötä voidaan tarkastella useamman eri teorian kautta, ja niin tekemällä saadaan uusia ulottuvuuksia ja näkökulmia ilmiöön. Tutkija päätyi tarkastelemaan ilmiötä tässä osiossa esiteltävien sosiaalipedagogiikan tunnustamisen teorian sekä sosiaalipsykologian kontaktihypoteesin avulla.

3.4.1 Sosiaalipedagogiikan tunnustamisen teoria

Sosiaalipedagogiikan tunnustamisen teorian kautta saadaan näkökulmia ilmiöön, jossa eri kansalaisuudet saavat erilaista palvelua. Tunnustamisen teorian takana on Axel Honneth. Hän korostaa nähdäksi ja arvostetuksi tulemisen kokemusten saamista hyvinvoinnin rakentamisessa. Teorian mukaan nämä tunnustamisen kokemukset auttavat luomaan yksilölle tilan, jossa hänen itsetuntemuksensa kehittyä ja hän pystyy toimimaan vastavuoroisesti suhteessa muihin. Kokonaisen kansakunnan omanarvontuntoa voidaan tukea muun muassa tuomalla julkisesti ilmi heidän ahdinkoan ja järjestämällä tukitoimia heidän auttamisekseen. (Nivala & Ryyänen, 2019, ss. 120–122) Kuitenkin suunnatessa huomion tietyn ihmisryhmän tarpeisiin, saattavat muut ryhmät ikään kuin unohtua. Tunnustamisen teorian mukaan muun muassa ulossulkemisen ja oikeuksien kieltämisen seuraukset ovat syvästi haitallisia (Nivala & Ryyänen, 2019, s 122). Tarjotessaan tiettyjä palveluita vain tietylle ryhmälle, suljetaan haluamattaankin toiset ryhmät ulos.

Myös Stanfordin yliopiston tutkija Francis Fukuyama (2018/2020, s. 26) nostaa esille tunnustamisen teorian mukaisia teemoja. Hän korostaa tunnustetuksi tulemisen tärkeyttä yksilön hyvinvoinnin ja identiteetin kehittymisen pohjalta. Hän toteaa, että yksilön hyvinvoinnin tukemiseksi ei riitä yksilön tieto omasta arvostaan, elleivät muut tunnusta sitä. Hän lisää, että kaikkein haitallisin tilanne yksilön kannalta on, jos muut vähättelevät yksilöä tai sivuuttavat hänen olemassaolonsa kokonaan. Lisäksi Fukuyama (2018/2020, s. 158) korostaa, että yksilöt tahtovat tulla hyväksytyksi ja arvostetuksi omina itsenään. He tahtovat, että myös heidän kulttuurinsa ja historiansa hyväksytään ja otetaan huomioon kanssakäymisessä.

3.4.2 Sosiaalipsykologian kontaktihypoteesi

Sosiaalipsykologiassa löytyy useita teorioita eri ryhmien välisten suhteiden parantamiseen. Tämän tutkimuksen kohdalla ukrainalaisten ja venäläisten asuintilojen erottamista voidaan tarkastella erityisesti kontaktihypoteesin pohjalta. Kontaktihypoteesi on sosiaalipsykologinen näkemys, jonka on kehittänyt Gordon Allportin vuonna 1954. Kyseinen teoria on yksi

vaikutusvaltaisimmista ja tutkituimmista ryhmien välisten suhteiden selittävästä teorioista yhä tänäkin päivänä. (Helkama ym., 2020, s. 313)

Kontaktihypoteesin mukaan eri ryhmien välisten suhteiden parantamisen keinona toimivat parhaiten myönteiset kontaktit näiden ryhmien välillä. Kontaktihypoteesissa korostetaan kuitenkin sitä, että mikäli tahdotaan parantaa kahden ryhmän suhdetta toisiinsa, tulee heidän kohtaamisensa olla säännöllistä, pitkäkestoista ja vapaaehtoista. Mikä tahansa kontakti ei siis lisää ymmärrystä toista ryhmää kohtaan, vaan kontaktien laatuun on ehdotonta panostaa. (Helkama ym., 2020, s. 313) Kontaktihypoteesi esittää, että mikäli eri ryhmien välinen kontakti on epätasa-arvoinen, epämiellyttävä, satunnainen tai kilpailullinen, voivat ryhmien väliset ennakkoluulot sen sijaan vahvistua. Päätöstä jakaa ukrainalaiset ja venäläiset eri asuinrakennuksiin perusteltiin ukrainalaisten ilmi tuomalla pelolla kohdata venäläisiä (Migri, 2022a). Kontaktihypoteesiin perustuen voidaan olettaa, että mikäli ukrainalaisten ja venäläisten kohtaamisia värittää vahvasti pelko, saattaa heidän kohtaamisillaan enemmän negatiivista vaikutusta ryhmien välisiin suhteisiin. (Helkama ym., 2020, s. 314)

4 Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksen toteuttamiseen sisältyy monia eri vaiheita, joiden asianmukainen raportointi on tärkeä osa tutkimuksen toteuttamista. Tutkimuskysymyksen määrittämisen jälkeen tutkija valitsee kuhunkin tutkimukseen sopivan tutkimus- ja analyysimenetelmän. Näiden menetelmien avaaminen ja niiden valinnan takana olevien syiden selvittäminen on erittäin tärkeää ja lisää tutkimuksen luotettavuutta. (Vilka, 2021, ss. 196–198)

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tehtävänä oli selvittää, miten vastaanottokeskuksen työntekijät kokevat Ukrainan sotaa pakeneville tehtyjen toimien vaikuttaneen asiakkaiden arkeen.

Tutkimuskysymyksenä tutkimuksen pohjalla toimi ”Kuinka Ukrainan sotaa pakenevia varten kehitetyt toimet ovat vastaanottokeskuksen työntekijöiden näkökulmasta vaikuttaneet

asiakkaiden arkeen?”. Ukrainan sotaa pakenevia varten tehdyillä toimilla viitattiin erityisesti EU:n laajuiseen päätökseen myöntää heille tilapäisen suojelun mahdollisuus sekä Maahanmuuttoviraston linjaukseen erotella ukrainalaiset ja venäläiset asiakkaat eri keskuksiin.

Lisäksi tutkimuksessa pyrittiin vastaamaan kysymykseen ”Mikä on näiden toimien tarpeellisuus työntekijöiden näkökulmasta?”. Tutkimuksen toinen tutkimuskysymys pyrkii selvittämään erityisesti tilapäisen suojelun myöntämisen sekä ukrainalaisten ja venäläisten jaottelun tarpeellisuutta tämän kriisin kohdalla. Tavoitteena oli arvioida vastaanottokeskuksen työntekijöiden kokemuksien ja huomioiden avulla, olivatko näiden toimien seuraukset vastaanottokeskuksen asiakkaita tukevia vai eriarvoistavia. Vastaanottokeskuksen työntekijöiden näkökulma valikoitui tutkimuksen lähtökohdaksi, koska työntekijät ovat paikalla vastaanottokeskuksen arjessa päivittäin. Kokemuksensa ja koulutuksensa kautta tutkija ajattelee, että vastaanottokeskuksen työntekijöillä on hyvät valmiudet huomioida erilaisia asioita asiakkaiden hyvinvointiin liittyen.

4.2 Laadullinen tutkimus

Tutkimuksen toteuttamiseen valikoitui laadullinen tutkimusmenetelmä. Se pyrkii selittämään ilmiöiden laatua ja merkityksiä enemmän kuin niiden määrää. Laadulliselle tutkimukselle tyypillistä on suosia ihmistä tiedonkeruun välineenä ja tuoda heidän äänensä kuuluviin. Koska tässä tutkimuksessa pyrittiin saamaan kokonaisvaltaista tietoa uudesta ilmiöstä ja sen vaikutuksista vastaanottokeskuksen asiakkaisiin, oli laadullisen tutkimusmenetelmän käyttö perusteltua. Lisäksi laadullisessa tutkimusmenetelmässä kysymykset voidaan muotoilla määrällistä tutkimusta avoimempaan muotoon, mikä antaa tutkittaville enemmän vapauksia kertoa itselleen merkityksellisistä asioista, eikä juuttua tutkijan ennalta määrittämiin kysymyksiin tai aiheisiin. (Hirsjärvi ym., 2009, ss. 160, 164) Tämän tutkimuksen kannalta tämä seikka koettiin erityisen tärkeäksi, jotta tutkija ei tuo itse ilmi omia olettamuksiaan tai mielipiteitään aineistonkeruuvaiheessa.

Laadullisen tutkimuksen toteuttamiseen ei ole vain yhtä oikeaa tapaa, vaan tutkijan tulee itse valita kyseiseen tutkimukseen sopivimmat tavat (Hirsjärvi, 2009, s. 224). Tämän

tutkimuksen kohdalla päädyttiin valitsemaan aineistonkeruumenetelmäksi teemahaastattelut, jotka toteutettiin pari- tai ryhmähaastatteluina. Teemoittelu valikoitui tutkimuksen aineiston analyysitavaksi.

4.2.1 Teemahaastattelu aineistonhankinnan keinona

Haastattelu valikoitui aineistonkeruumenetelmäksi, koska se on luonnollinen ja joustava tapa tutkia uuden ilmiön seurauksia. Haastattelijalla on mahdollisuus tarttua haastattelun aikana ylös nousseisiin asioihin ja kysyä tarkentavia kysymyksiä. Teemahaastattelussa haastattelijalla ei ole ennalta mietittyjä kysymyksiä vaan teemoja, joista keskustellaan avoimesti ryhmässä. Teemat voidaan käsitellä haastattelussa siinä järjestyksessä, kun ne tulevat luonnollisesti ilmi. Tämä mahdollistaa sen, että tutkija ei tuo liikaa omia näkemyksiään ja olettamuksiaan haastattelutilanteeseen vaan antaa haastateltavien tuoda ilmi heidän tärkeäksi kokemiaan asioita. (Hirsjärvi ym., 2009, s. 205)

Teemahaastattelut päädyttiin toteuttamaan ryhmä- ja parihaastatteluina, koska ryhmähaastattelutilanne saattaa olla yksilöhaastattelua luonnollisempi haastateltaville. Luontevan ja dialogisen keskustelun mahdollisuus on myös suurempi ryhmässä. Tämän lisäksi pari- ja ryhmähaastattelut ovat ajankäytöllisesti yksilöhaastatteluja tehokkaampia haastattelun muotoja. Ryhmä- ja parihaastatteluja toteuttaessa haastattelijan on kuitenkin huomioitava, että ryhmässä saattaa yksi dominoiva jäsen, joka kommenteillaan hiljentää toiset. (Hirsjärvi ym., 2009, ss. 210–211) Haastatteluissa huomioitiin se, että haastattelija on työskennellyt osana työyhteisöä, mikä saattaa vaikuttaa muun muassa ryhmädynamiikkaan haastattelutilanteessa.

Tämän tutkimuksen kohdalla teemahaastattelut toteutettiin pari- ja ryhmähaastatteluiden avulla haastatteleamalla vastaanottokeskuksen eri tiimien työntekijöitä. Nämä tiimit ovat ohjaus-, hoito-, sosiaali- sekä etuuskäsittelytiimit. Haastattelut toteutettiin joulukuussa 2022 ja tammikuussa 2023. Haastateltavat kerättiin koko henkilöstölle lähetetyn informoivan sähköpostin (liite 1) avulla, minkä kautta saatiin jokaiseen haastatteluun tarpeeksi vapaaehtoisia haastateltavia. Tutkija on poistanut liitteestä omat yhteystietonsa tätä opinnäytetyötä varten.

Haastattelut toteutettiin työntekijöille tutun tiimin kesken vastaanottokeskuksen työskentely- tai kokoushuoneissa. Haastattelut toteutettiin pääsääntöisesti paikan päällä, mutta yhdessä haastattelussa oli osallistujia myös etäyhteyden kautta. Haastattelija tiedostaa, että etäyhteyden käyttäminen saattaa haitata muun muassa keskustelun sujuvuutta ja dialogisuutta. Eräessä ryhmässä tuli viime hetken muutos haastateltavien kokoonpanoon, millä saattoi myös olla vaikutusta haastattelun kulkuun. Haastattelut toteutettiin haastateltavien työaikana, mikä aiheutti osaltaan myös tiettyä aikataulupainetta osaan haastatteluista. Kaikki haastattelut nauhoitettiin myöhempää litterointia ja analyysiä varten.

Taulukko 1 kuvastaa haastattelujen osallistujien määrää sekä haastattelujen kestoa. Haastatteluja tehtiin neljä ja jokaisessa haastattelussa oli 2–4 haastateltavaa. Yhteensä haastateltavia oli kaiken kaikkiaan 13. Haastattelujen kesto vaihteli vajaasta 15 minuutista vajaaseen 30 minuuttiin. Haastatteluiden yhteiskesto oli 94 minuuttia. Haastatteluiden kestot on pyöristetty lähimpään tasaminuuttiin.

Taulukko 1. Tutkimuksen haastattelut.

Haastateltava ryhmä	Haastateltavien määrä	Haastattelun kesto
Ryhmä 1	4	27 min
Ryhmä 2	2	14 min
Ryhmä 3	4	24 min
Ryhmä 4	3	29 min

Ennen haastattelujen aloittamista haastateltaville jaettiin uudelleen jo sähköpostitse lähetetty informointilomake (liite 1), mistä käy vielä ilmi muun muassa tutkimuksen aihe ja tarkoitus. Lisäksi haastateltavalta kerätiin kirjallinen suostumuslomake (liite 2), missä haastateltavat antoivat luvan käyttää haastattelua aineistona tähän opinnäytetyöhön. Suostumuslomakkeessa haastateltavat lisäksi todistavat osallistuvansa tutkimukseen vapaasta tahdostaan. Siitä käy ilmi myös, että haastateltavat tiedostavat saavansa myös keskeyttää tutkimukseen osallistumisen koska vaan. Suostumuslomakkeesta käy ilmi myös,

että kaikki haastattelujen sisällöt käsitellään anonyymisti, eikä haastateltavista kerätä mitään tietoja. Suostumuslomakkeen kerääminen perustuu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistukseen (TENK, 2019) ja se muun muassa suojaa haastateltavien henkilöllisyyden koko prosessin ajan. Haastatteluihin etänä osallistuvat lähettivät suostumuslomakkeen tutkijalle sähköisesti.

Jokainen haastattelu aloitettiin avoimella kysymyksellä asiakkaiden hyvinvoinnin tämänhetkisestä tilasta. Tämän jälkeen haastattelijalla ei ollut valmiiksi määritettyjä kysymyksiä, vaan teemoja käsiteltiin joustavasti siten, kun ne tulivat keskustelussa esiin. Haastattelijan esittämät kysymykset olivat tietoisesti avoimia, jotta haastateltavat kertoisivat mahdollisimman omin sanoin ja oman näkemyksensä mukaisesti käsiteltävästä temasta. (Hirsjärvi ym., 2009, s. 208) Haastatteluissa paljon käytetyt kysymyssanat ja kehotukset olivat muun muassa miten kuvailisitte, millaisia huomioita olette tehneet sekä kertokaa vapaasti.

Ennen haastattelujen toteuttamista tutkija määrittä haastatteluille pääteemat, jotka olivat seuraavat:

1. asiakkaiden fyysinen ja psyykinen hyvinvointi
2. asiakkaiden suhde arjessa oleviin henkilöihin, erityisesti toisiin asiakkaisiin
3. ukrainalaisten ja venäläisten jakaminen eri vastaanottokeskukseen
4. suomalaisen yhteiskunnan näyttäytyminen asiakkaille
5. Ukrainan sota pakeneville suunnattujen toimien tarpeellisuus

Kyseisillä pääteemoilla tutkija arveli löytävänsä vastauksia tutkimuskysymyksiinsä. Tutkija halusi pitää asiakkaiden hyvinvoinnin haastatteluiden keskiössä, minkä takia asiakkaiden fyysinen ja psyykinen hyvinvointi valikoitui pääteemaksi. Tämän lisäksi tutkija tahtoi selvittää, miten vastaanottokeskuksen asiakkaat ovat tulleet toimeen keskenään ennen sodan alkamista ja sen jälkeen. Tämän teeman pohjalta tutkija toivoi saavansa näkökulmia siihen, onko Ukrainan sota muuttanut vastaanottokeskuksen asiakkaiden keskinäisiä suhteita toisiinsa. Lisäksi tällä teemalla selvitettiin myös ukrainalaisten ja venäläisten asiakkaiden jakamista eri vastaanottokeskuksiin, mutta tutkija tahtoi kuulla tästä ilmiöstä myös muita

huomioita, minkä takia se valikoitui myös omaksi teemakseen. Lisäksi tutkija tahtoi selvittää, miten suomalainen yhteiskunta näyttäytyy tämän pakolaiskriisin aikana asiakkaille sekä minkälaisia vaikutuksia sillä on heidän hyvinvointiinsa. Viimeisenä tutkija tahtoi selvittää työntekijöiden näkemyksiä Ukrainan sotaa pakeneville tehtyjen toimien tarpeellisuudesta erityisesti vastaanottokeskuksen näkökulmasta.

Kaikkia pääteemojen aiheita tarkasteltiin useammasta näkökulmasta. Haastattelijalla oli valmiina mietittynä lisäksi tarkentavia alateemoja, joiden avulla hän pystyi tarkentamaan pääteemojen sisältöä. Haastattelujen alateemat olivat:

- ilmiön erovaisuudet ukrainalaisten, venäläisten sekä muiden kansallisuuksien välillä
- kuinka kauan ilmiö on ollut havaittavissa → vertailupintana esimerkiksi aika ennen Ukrainan sodan alkua tai vuoden 2015 pakolaiskriisi
- työntekijän omat tulkinnat ilmiöstä verrattuna asiakkaiden ilmi tuomiin seikkoihin

Näiden alateemojen avulla haastattelija sai lisätietoa esimerkiksi siitä, näyttävätkö tietty ilmiö pelkästään tiettyjen kansalaisuuksien keskuudessa vai laajemmin kaikkien vastaanottokeskuksen asiakkaiden keskuudessa. Lisäksi alateemojen avulla saatiin kosketuspintaa siihen, mitkä asiat konkreettisesti muuttuivat Ukrainan sodan alettua ja mitkä asiat ovat mahdollisesti havaittavissa myös aikaisempien pakolaiskriisien aikana. Lisäksi tutkija tiedostaa, että työntekijät havainnoivat asiakkaitaan aina subjektiivisesti omasta näkökulmastaan, jolloin he saattavat tehdä tilanteista myös väärinä tulkintoja. Tämän takia haastattelujen aikana oli myös tärkeä tarkentaa, onko tietty ilmiö asiakkaan itsensä kertoma vai työntekijän havainnointiin perustuva. Keskustelun edetessä haastattelija saattoi tehdä myös muita tarkentavia kysymyksiä tilanteesta riippuen.

4.2.2 Teemoittelu litteroinnin ja analyysin keinona

Haastattelujen toteuttamisen jälkeen äänitteet litteroitiin eli muutettiin kirjoitettavaan muotoon. Litteroinnissa käytetty keino oli teemoittelu, jossa nimensä mukaisesti keskitytään keskustelujen sisältöön. Teemoittelun avulla toteutetussa litteroinnissa muun muassa keskusteluissa tapahtuneet tauot, päällekkäin puhumiset ja äänenpainot voidaan jättää

merkkaamatta litteroituun aineistoon. (Hyvärinen ym., 2017) Teemoittelu valikoitui tähän tutkimukseen, koska tavoitteena oli tutkia keskustelun sisältöä sekä työntekijöiden kokemuksia ja huomioita ilmiöstä, eikä esimerkiksi heidän kanssakäymistä toistensa kanssa.

Tässä tutkimuksessa litteroitua tekstiä tuli 28 sivua. Teksti kirjoitettiin Word-ohjelmalla fonttikokona 12 ja rivivälinä 1,08. Ensimmäisellä kuuntelukerralla litteroinnin apuna käytettiin Word-ohjelman sanelutoimintoa, minkä jälkeen tutkija tarkasti tekstin oikeellisuuden vielä useaan kertaan väärinymmärryksien välttämiseksi. Taulukko 2 havainnollistaa, miten äänitteet ja litteroitu materiaali jakautuivat kunkin haastattelun kesken.

Taulukko 2. Haastattelut äänitettyinä ja litteroituina.

Haastateltava ryhmä	Haastateltavien määrä	Haastattelun kesto	Litteroidun tekstin määrä
Ryhmä 1	4	27 min	7½ sivua
Ryhmä 2	2	14 min	5½ sivua
Ryhmä 3	4	24 min	5½ sivua
Ryhmä 4	3	29 min	9½ sivua

Litteroinnin jälkeen tutkimuksen tulokset pystyttiin analysoimaan. Tämän tutkimuksen kohdalla analysointi tehtiin teemoittelun avulla. Teemoittelun avulla toteutetussa analysoinnissa tutkija keskittyy havainnoimaan haastatteluissa nousseita teemoja ja ilmiöitä. Tutkija jätti siis tässäkin vaiheessa pienet yksityiskohdat, kuten kielelliset yksityiskohdat ja sanavalinnat huomioimatta. Tiettyjen teemojen ilmaantuvuudesta ja toistuvuudesta aineistossa voitiin lopulta tehdä johtopäätöksiä tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi. (Hirsjärvi ym., 2009, ss. 224–225; Kananen, 2015, s. 90)

Tätä tutkimusaineistoa analysoitaessa tutkija ensimmäisenä kokosi ja värikoodasi haastatteluissa ilmenneitä kommentteja kokonaisuudessaan uudelle tiedostolle. Tässä vaiheessa aineisto oli jaoteltuna seuraavasti: ukrainalaiset, venäläiset, muut kansallisuudet, vertaukset vuoteen 2015, asuintilojen erottaminen sekä muuta yleistä. Tämän jälkeen tutkija

alkoi ryhmittelemään ja tiivistämään lauseita ja kommentteja aihepiireittäin. Aineiston ryhmittelyn myötä tuloksista pystyttiin poimia eniten haastateltavia puhuttaneet aiheet, ja näin tutkimustulosten lopullinen muoto selkiytyi.

Asiakkaiden fyysinen ja etenkin psyykkinen hyvinvointi toimi kantavana teemana kaikissa haastatteluissa ja siihen viitattiin monissa kommentteissa. Lisäksi haastatteluissa nousivat ilmi seuraavat teemat: kevään 2022 asiakasryntäyksen vaikutukset asiakkaisiin, erilaisten tukitoimien ja yhteiskunnan tuen merkitys, turvapaikkaprosessin toimivuus, työntekijöiden oikeuden tärkeys sekä ukrainalaisten ja venäläisten asuintilojen erottelu.

Lopulliseen tekstiin valikoituja suoria lainauksia on saatettu muokata hieman muun muassa poistamalla ylimääräisiä täytesanoja, kuten yleisesti puhekielessä käytössä oleva termi ”niin kun”. Tämä on tehty, jotta lainauksen lukeminen helpottuisi. Tätä tehdessään tutkija on kiinnittänyt kuitenkin huomiota siihen, että lainauksessa esille tullut asia ei muutu asiayhteydestään.

5 Tutkimuksen tulokset

Vastaanottokeskuksen työntekijöiden haastattelut aloitettiin yleisellä kysymyksellä asiakkaiden tämän hetkisestä hyvinvoinnista. Vastaanottokeskuksen työntekijät arvioivat Ukrainan sotaa paenneiden yleisen hyvinvoinnin olevan hyvällä tasolla. Useat haastateltavat mainitsivat, että he eivät ole huomioineet ukrainalaisissa pakolaisissa traumatisoitumisen merkkejä. Ukrainalaiset eivät hae juurikaan apua mielenterveyden ongelmiin, vaan useimmiten he pyytävät haastatteluiden perusteella apua normaaleihin terveydellisiin ongelmiin, kuten esimerkiksi ikääntymisen mukanaan tuomiin sairauksiin. Ukrainasta saapuneet eivät välttämättä puhu englantia, joten keskustelu heidän kanssaan tapahtuu useimmiten tulkin välityksellä. Eräissä haastattelussa keskusteltiin tämän vaikutuksesta keskustelujen sisältöön. On huomattu, että Ukrainasta paenneet kertovat itselleen vaikeista asioista helpommin henkilölle, joiden kanssa heillä on yhteinen kieli.

Muiden kansalaisuuksien joukossa on henkilökunnan mukaan myös yksilöitä, joilla on pitkää traumataustaa kotimaassaan minkä lisäksi mahdollisesti traumatisoiva matka kotimaastaan

Suomeen. Syvästi traumatisoituneet henkilöt ilmentävät huonovointisuuttaan muun muassa aggressiivisena käytöksenä muita kohtaan sekä itsetuhoisena käytöksenä. Ukrainan pakolaisiin verrattuna muista maista saapuvilla pakolaisilla saattaa olla enemmän fyysisiä ongelmia johtuen esimerkiksi köyhyydestä tai jostain, mitä on sattunut pakomatalla. Heidän sairautensa saattavat olla yleisesti harvinaisia Suomessa. Työntekijöiden mukaan suurin osa heistäkin vaikuttaa kuitenkin suhteellisen hyvävointisilta.

Ukrainan sotapakolaisille tarjotut terveystalvelut ovat kattavammat, kuin muiden kansainvälistä turvaa hakevien. Tämä on luonnollisesti suuri apu ukrainalaisille. Ukrainalaiset ovat olleetkin tyytyväisiä saamiinsa terveystalveluihin, kunhan heille on selitetty, kuinka Suomen terveystjärjestelmä toimii. Ongelmallisena tai vaikeina ukrainalaiset ovat haastatteluiden perusteella pitäneet ainoastaan tuen saamista tilanteissa, joissa yksi perheenjäsen tarvitsee jatkuvaa ja pitkäaikaista tukea esimerkiksi vammaisuuden takia.

Turvapaikanhakijoille kuuluu vain kiireellinen terveydenhoito, mikä saattaa työntekijöiden mukaan asiakkaat eriarvoiseen asemaan. Erään haastateltavan mukaan tämän takia turvapaikanhakijoiden terveysongelmia ei usein hoideta loppuun vaan heidän käsketään palata asiaan sitten, kun he ovat saaneet oleskeluluvan. Useat työntekijät kertoivat olevan heidän etiikkansa vastaista määrittää näin merkittäviä eroja asiakkaiden terveystpalveluihin.

5.1 Palvelut ruuhkautuivat sodan alkaessa

Haastatteluiden pohjalta selvisi, että kun Ukrainan sota alkoi keväällä 2022 ja Suomeen saapui monin kerroin totuttua enemmän kansainvälistä turvaa hakevia henkilöitä, oli vastaanottokeskuksessa erittäin ruuhkaista. Tämä näkyi muun muassa monien tuntien jonoina ohjaajien infossa, vastaanottorahakemusten käsittelemisen pitkässä viiveessä sekä muiden palveluiden ruuhkautumisessa. Prosessien ja palveluiden ruuhkautumisella oli vaikutuksia siis sekä vastaanottokeskuksen vanhoille että uusille asiakkaille.

Useat haastateltavat kertoivat, että vanhat asiakkaat olivat ymmärtäväisiä ja myötätunteisia Ukrainan sotaa pakenevia kohtaan sodan alkaessa. Tilanteen jatkuessa kuukausia monet haastateltavat kuitenkin kokivat, että erityisesti vanhat asukkaat tunsivat olonsa

turhautuneeksi ja stressaantuneeksi. Muutamat työntekijät mainitsivat vanhojen asiakkaiden tuolloin kokeneen, että vain ukrainalaiset saavat palvelua ja että vanhoja asiakkaita ei palvelulla ollenkaan. Nyttemmin tilanne vastaanottokeskuksen palveluiden saatavuudessa on tasaantunut muun muassa henkilökunnan rekrytoimisen sekä uusien tilojen ja keskuksien avaamisen takia. Eräs haastateltava kuvaa kokemuksiaan sodan alkamista seuranneilta muutamalta kuukaudelta seuraavasti:

Sota kun alko, niin meidän asiakkaat täällä, ketkä on ollut pitkään, niin oli tosi myötäeläviä ja semmoisia, että kyllä tänne saa tulla ja teki tilaa ja mielellään meni pienempiin huoneisiin ja isompien ihmismäärien kanssa. Mutta sitten kun siitä oli mennyt ehkä semmoinen kuukausi tai pari ja sitten alkoi tulla [ilmi], että ne [ukrainalaiset] saa niin paljon etuoikeuksia, -- niin siinä vaiheessa meidän asiakkaiden sitten niin kun pinna alkoi palaamaan. Plus se, että tänne oli joka päivä, maksimissaan voi olla kuuden tunnin jonot infoon, niin meidän normiasiakkaitahan ei sinne sitten pääsy ollenkaan.

5.2 Yhteiskunta tukee valikoidusti

Haastatteluissa kävi ilmi, että Ukrainan sotaa pakenevat henkilöt ovat olleet kiitollisia saamistaan palveluista vastaanottokeskuksessa ja Suomessa ylipäätään. He ovat antaneet kiitosta työntekijöille muun muassa siitä, kuinka heidät on Suomessa otettu vastaan ja kuinka heidän asioistaan on huolehdittu täällä. Ukrainalaisten pakolaisten saamat palvelut, kuten ilmainen matkustaminen, nousi esille kaikissa haastatteluissa. Näiden toimien koetaan auttaneen ukrainalaisten sopeutumista Suomeen ja mahdollisesti helpottaneen ukrainalaisia mahdollisten traumojen käsittelyssä. Ilmainen kulkeminen on ollut erityisen suuri tuki tälle kansakunnalle keväällä, kun vastaanottorahahakemuksia ei keretty käsittelemään määrääjässä. Eräs haastateltava kuvaa Ukrainan sotapakolaisille tarjottuja palveluita ja niiden merkitystä seuraavanlaisesti:

-- tulva tavallaan sitä tukea mikä on tullut nyt ukrainalaisille -- on niin kun Ukrainan help centerit ja muut tarjoamassa sitä [tukea], mikä on siis äärimmäisen tärkeää, se täytyy muistaa, että se on tärkeätä. Ja se niin kun

edesauttaa sitä, ettei tää ongelma ukrainalaisten kanssa tuu posahtamaan ihan totaalisesti.

Monet ukrainalaisille suunnatut palvelut ovat kuitenkin aiheuttaneet kysymyksiä ja hämmennystä vastaanottokeskuksen muissa asiakkaissa. Koetaan epäreiluna se, että muut saavat paljon enemmän kuin itse. Lisäksi asiakkaat ovat kokeneet hämmennystä, kun heille on joissain Help Centreissä kerrottu, että siellä autetaan vain ukrainalaisia. Saman ilmiön ovat huomanneet myös monet vastaanottokeskuksen työntekijät. Eräs kertoi, että on saanut yhteydenottoja, joissa tarjotaan apua mutta korostetaan, että apua tarjotaan vain ukrainalaisille. Työntekijän näkemyksen mukaan ukrainalaisille tarjottava apu on osittain näin kääntynyt muita vastaan.

Haastatteluista kävi ilmi, että myös työntekijöiden kokemuksen mukaan ukrainalaiset on yleisellä tasolla otettu lämpimästi vastaan Suomessa. Vastaanottokeskuksen työntekijät ovat huomanneet, että suomalaiset tahtovat auttaa ukrainalaisia laajasti myös vapaaehtoisvoimin. Positiivisen suhtautumisen merkitystä pidetään merkittävänä tekijänä Suomeen kotoutumisessa. Eräessä haastattelussa pohdittiin, kuinka paljon helpompi mahdolliset sodan jättämät traumat on käsitellä ja kantaa, kun kokee olevansa tervetullut ja saa paljon tukea uuteen asuinmaahansa sopeutumiseen. Yleisestä asenneilmapiiristä keskusteltaessa haastatteluissa arvioitiin muun muassa, että ukrainalaisten arvostusta suomalaisessa yhteiskunnassa nostaa mahdollisesti se, että heidän kulttuurinsa on lähempänä suomalaista kulttuuria, kuin esimerkiksi Lähi-Idän tai Afrikan maista saapuvilla. Monilla Ukrainan sotaa pakenevilla on jo työkokemusta Suomessa, ja suomalaiset ovat tottuneet työllistämään heitä muun muassa maatalousalalla.

Haastatteluiden perusteella muiden kansallisuuksien kohdalla yleinen asenneilmapiiri on erilainen. Monet vastaanottokeskuksen asiakkaat joutuvat kohtaamaan arjessaan syrjintää, rasismia sekä jopa väkivallan uhkaa. Eräessä haastattelussa nousi erityisesti ilmi se, kuinka suomalaisten asenteet erityisesti venäläisiä kohtaan ovat muuttuneet radikaalimpaan suuntaan sodan alkamisen jälkeen. Haastattelussa pohdittiin, että suomalaisten on vaikeampi ymmärtää, miksi venäläiset pakenevat kotimaastaan ja hakevat turvapaikkaa

Suomesta. Työntekijöiden mukaan heidät nähdään Suomessa helposti uhkana, vaikka he pakenevat samaa sotaa kuin ukrainalaisetkin.

Kauemmin vastaanottokeskuksessa työskennelleet huomioivat, että esimerkiksi Lähi-Idän pakolaiskriisiin vuoteen 2015 verrattuna ero asenneilmapiirissä on merkittävä. He kuvailivat, että ukrainalaiset nähdään enemmän naapureina, eikä heihin suhtauduta yhtä ongelmakeskeisesti ja peläten kuin aikanaan Lähi-Idästä saapuviin pakolaisiin. Vuoden 2015 pakolaiset joutuivat pelkäämään turvallisuutensa vuoksi erilaisten uhkausten ja väkivallantekojen takia, joiden kohteena olivat esimerkiksi vastaanottokeskukset. Eräs kauan alalla työskennellyt työntekijä kommentoi yleisen asenneilmapiirin eroa seuraavanlaisesti:

-- nyt se on niin kun cool olla töissä vastaanottokeskuksessa, että "sä teet hyvää työtä" ja "sä autat niitä." -- Mutta silloin taas seitsemän vuotta sitten piti olla vähän hiljaa, että missä on töissä.

Haastatteluissa kävi ilmi, että vuoden 2015 pakolaiskriisiin verrattuna Ukrainan sotapakolaisiin suhtaudutaan suopeammin myös yleisesti Euroopan tasolla. Työntekijät muistelivat aikaisemman pakolaiskriisin aikana saapuneiden turvapaikanhakijoiden olleen traumatisoituneita usein myös pakomatkan takia. Pakomatka saattoi kestää kuukausia, ja osa henkilöistä käveli koko Euroopan läpi ja kohtasi matkalla monia vaaroja. Haastateltavat kokivat, että Ukrainan sotaa pakenevat eivät joudu kohtaamaan yhtä paljon vaaroja ja syrjintää Euroopassa matkalla Suomeen.

Myös vastaanottokeskuksen asiakkaat itse ovat huomioineet eroja eri kansallisuuksiin kohdistuvissa asenteissa. Eräs työntekijä ilmentää erään Lähi-Idästä kotoisin olevan asiakkaan kertoneen hänelle kuinka pahalta tuntuu, että on asunut Suomessa jo vuosia, opiskellut suomen kielen ja tehnyt kaikkensa päästäkseen sisään Suomen yhteiskuntaan, mutta silti kukaan ei tahdo istua hänen viereensä bussissa. Toinen asiakas on kertonut huomanneensa, että suomalaiset pitävät häntä automaattisesti pahana ihmisenä, koska hän on kotoisin Lähi-Idästä. Ukrainan pakolaisiin verrattuna monien muiden kansalaisuuksien täytyy siis yrittää suhteessa paljon kovemmin päästäkseen mukaan suomalaiseen

yhteiskuntaan. Toinen työntekijä kertoo kuvainnollistavan esimerkin erään asiakkaan kokemuksesta:

Mulla siis just vähän aikaa sitten tuossa asiakas näytti käsillään niin kun viitaten ukrainalaisiin ja muihin asiakkaisiin. Se osoitti toisella kädellä ylös, että ukrainalaiset on täällä ja sitten paljon alemmas toisella kädellä, että muut on sitten täällä.

Useissa haastatteluissa pohdittiin suomalaisen yhteiskunnan asenteen merkitystä pakolaisen mielenterveyteen. On vaikeaa päästä osaksi yhteiskuntaa, mikä suhtautuu valmiiksi ennakkoluuloisesti. Useassa haastattelussa puhuttiin erityisesti tämän kriisin kohdalla venäläisten turvapaikanhakijoiden mielenterveydestä. Eräessä haastattelussa korostettiin sitä, että monet venäläiset ajattelevat suomalaisten syyttävän yksittäisiä venäjän kansalaisia Ukrainan sodasta. Tämä aiheuttaa yksilöille pelkoa ja häpeää elää Suomessa.

5.3 Turvapaikkaprosessi ei toimi kaikille

Työntekijät kokevat, että turvapaikkaprosessin sujuvuudella ja tasavertaisuudella on suuri merkitys yksilön hyvinvointiin. Tilapäisen suojelun prosessi on toimivuudellaan ja nopeudellaan saanut kiitosta ukrainalaisilta. Tämä on osaltaan varmasti helpottanut heidän sopeutumistaan Suomeen. Lisäksi heidän osaltaan prosessi etenee erittäin sujuvasti myös tulevaisuudessa, kun he saavat pian kotikunnat.

Työntekijät kokevat, että osa normaalin turvapaikkaprosessin mukaisista turvapaikanhakijoista on kärsinyt tästä erään haastateltavan sanoin sanottuna ekstratyötehtävän eli tilapäisen suojelun käyttöönottamisesta. Useassa haastattelussa mainittiin erityisesti afgaanitaustaiset turvapaikanhakijat, joiden turvapaikkaprosessin koetaan pitkittyneen kohtuuttomasti tai jääneen junaamaan paikoillaan. Eräessä haastattelussa keskusteltiin siitä, kuinka kohtuuton taakka pitkittänyt turvapaikkaprosessi on yksilön mielenterveyden kannalta. Työntekijät kertoivat kokevansa, että tämänhetkinen turvapaikkaprosessi synnyttää mielenterveysongelmia muuten terveille yksilöille. Eräs

haastateltava kuvaa turvapaikkaprosessin aikaansaamaa mielenterveysongelmien syntyä seuraavasti:

Sieltä menneisyydestä kaivetaan jotakin vanhoja haavoja auki ja sitten monet traumatisoituu uudestaan siitä lisää, kun ne kaikki vanhat haavat kaivetaan auki. Ja sitten meillä ei ole tarjota sitten kuitenkaan mitään terapiaa tai muuta heille, että se ei kuulu akuutin hoidon kriteeristöön. Että se on niin kun niin turhauttavaa.

Turvapaikanhakijat ovat kokeneet turhauttavaksi sen, että he ovat asuneet Suomessa mahdollisesti jopa useita vuosia ja joutuvat nyt katsomaan, kun uudet hakijat kävelevät heidän ohitse ikään kuin ohituskaistaa pitkin. Ukrainan sotaa pakeneville pian myönnettävät kotikuntapaikat saattavat vielä pahentaa tätä epätasa-arvoisuuden tunnetta, kun he siirtyvät pois vastaanottokeskuksista muiden jo paljon kauemmin täällä olleiden vielä jäädessä keskuksiin odottamaan. Työntekijöiden mukaan asiakkaat kokevat tämän epäreiluksi ja rasistiseksi.

Eräessä haastattelussa nostettiin esille, että nykyinen järjestelmä on tiettyjä yksilöitä syrjivä. Eräs haastateltava ilmaisi, että aikaisemmin asiakkaat ovat kokeneet syrjintää lähinnä vain yhteiskunnan taholta, mutta nyt syrjintää ja luokittelua tulee myös järjestelmän taholta, millä on varmasti vaikutuksia yksilön mielenterveyden kannalta. Eräs haastateltava vetosi, että vastaanottokeskuksen työntekijän näkökulmasta kaikille keskuksen asiakkaille tulisi taata yhtäläiset palvelut turvapaikkaprosessin ajaksi erityisesti terveydenhuollon ja sosiaalihuollon parissa.

5.4 Työnteko-oikeus väylänä yhteiskunnan osallisuuteen

Työnteko-oikeus puhututti jokaisessa haastattelussa. Koetaan, että työnteko auttaa suuresti henkisen hyvinvoinnin ylläpitämisessä ja pääsemisessä osaksi yhteiskuntaa. Ukrainan sotaa pakeneville on siis suuri hyöty, että he saavat työnteko-oikeuden välittömästi tilapäistä suojelua haettuaan. Työntekijät arvioivat, että suomalaiset työnantajat myös palkkaavat ukrainalaisia todennäköisemmin, kuin kauempaa saapuvia pakolaisia. Haastatteluiden

perusteella suurin osa ukrainalaisista onkin saanut jo työpaikan Suomessa. Tämä on erään haastateltavan mielestä osoitus siitä, että heidän integraationsa Suomen yhteiskuntaan on ollut onnistunutta.

Eräissä haastattelussa pohdittiin sitä, miksei Maahanmuuttovirasto voisi harjoittaa kotoutumista tukevaa työtettä. Vastaanottokeskuksen työntekijöiden mielestä kaikkien turvapaikanhakijoiden voisi antaa tehdä työtä ja opiskella heti Suomeen saapumisen jälkeen. Tällä olisi merkittävät mielenterveyttä tukevat vaikutukset yksilön kohdalla. Lisäksi turvapaikanhakijat pääsisivät sen avulla mukaan Suomen yhteiskuntaan välittömästi. Nyt turvapaikanhakijoiden työnteko-oikeuteen saattaa tulla kohtuuttomasti taukoja riippuen siitä, missä vaiheessa turvapaikkaprosessia he ovat.

Eräissä haastattelussa pohdittiin, miksi useiden muiden kansallisuuksien integraatio ei ole onnistunut yhtä hyvin kuin ukrainalaisten. Asenteiden ja työnteko-oikeuden lisäksi ilmi nostettiin kulttuurin mukanaan tuomat vaikeudet. Suomi on vahvasti teknologisoitunut maa, ja tänne sopeutuminen vaatii tiettyä teknologian osaamista, mitä ei varmasti ole heikommin teknologisoituneista maista saapuvilla henkilöillä. Eräissä haastattelussa keskusteltiin erityisesti siitä, miksi selvästi Suomeen jo integroituneet turvapaikanhakijat joutuvat kuitenkin odottamaan kohtuuttoman kauan oleskelulupaansa. Eräs haastateltava kuvaa ajatuksiaan vastaanottokeskuksen integroitumisesta suomalaisen yhteiskuntaan seuraavasti:

Integroituminen ja se töihin pääseminen täällä on kuitenkin meille ja monille suomalaisillekin se toive, että ihmiset integroituis ja lähtisi mukaan yhteiskuntaan. -- sitten kun nähdään, että hän oikeasti on työelämässä ja puhuu suomea, niin siinä vaiheessa alkaa olemaan tosi hyvin integroitunut, niin mikä ettei sitä [oleskelu]lupaa voisi antaa.

5.5 Asuintilojen erottelu ihmetyttää

Viimeisimpänä isona teemana keskusteltiin kaikissa haastatteluissa Maahanmuuttoviraston päätöksestä erotella venäjän ja ukrainan kansalaiset eri asuintiloihin. Kaikissa haastatteluissa

työntekijät ihmettelivät yksimielisesti syitä päätöksen takana. Tässä kyseisessä vastaanottokeskuksessa ei oltu huomioitu mitään, mikä olisi perusteena näin radikaalille muutokselle. Päinvastoin monet työntekijät kertoivat huomanneensa, että ukrainalaiset ja venäläiset olivat ystäväystyneet keskuksessa. Heillä on kuitenkin paljon yhteistä kulttuuria, historiaa ja monilla myös yhteinen kieli. Lisäksi tuotiin ilmi, että keskuksessa on joitakin perheitä, joihin kuuluu molempien maiden kansalaisia. Syyt päätöksen takana eivät siis olleet selvillä työntekijöille. Monet työntekijät arvioivat, että jossain toisessa vastaanottokeskuksessa on varmaankin tapahtunut jokin välikohtaus näiden kansalaisuuksien välillä, mutta kukaan ei tiennyt varmaksi.

Asiakkaat ovat myös itse ihmetelleet tätä jakoa. Työntekijät kertoivat kuulleensa paljon hämmästyä asiakkaiden suunnalta erityisesti silloin, kun tästä muutoksesta kerrottiin heille. Asiakkaat kokivat elävänsä keskuksessa sulassa sovussa, eivätkä kummatkaan olisi tahtoneet poistua. Eräs haastateltava kertoi lisäksi tilanteesta, jossa jaottelun jälkeen väsynyt perhe tuli suoraan rajalta keskukseseen. Työntekijät eivät voineet heitä kuitenkaan majoittaa, koska he olivat ”väärää kansalaisuutta” kyseiseen keskukseseen. Työntekijän mukaan tämä oli epämiellyttävä ja hämmentävä tilanne sekä työntekijöille että asiakkaille. Eräessä haastattelussa tuli ilmi yksi tapaus, missä asiakas on itse ilmaissut, ettei tahdo majoittua tämän toisen kansallisuuden kanssa samassa huoneessa. Työntekijä kuitenkin korosti, että tämä on ainut kerta, kun asiakas on itse lähtenyt erottelemaan näitä kahta kansalaisuutta toisistaan.

Monessa haastattelussa työntekijät korostivat Maahanmuuttoviraston aikaisempia linjauksia vastaanlaisten tilanteiden hallinnassa ja ihmettelivät, miksi nyt toimitaan kovin eri tavalla kuin aikaisemmin. Kävi ilmi, että vastaanottokeskuksissa tulee erimielisyyksiä ja tappeluita aika ajoin, ja työntekijät pitävät tätä normaalina tässä toimintaympäristössä. Haastatteluissa korostettiin sitä, että erityisesti shiiojen ja sunnien välillä on ollut ajoittain paljonkin erimielisyyksiä. Toimintaohjeena heille on aikaisemmin sanottu, että vastaanottokeskuksessa kaikki ovat samassa tilanteessa eli hakevat turvapaikkaa Suomesta ja että heidän täytyy pystyä elämään sovussa. Eräs haastateltava kertoo kokemuksistaan seuraavasti:

Shiiat–sunnit, arabit–kurdit, heterot–homot, mustat–valkoiset, you name it. -- niille on aina sanottu, että te olette täällä samalla viivalla ja te mahdutte samaan huoneeseen, piste. Et se yhdenvertaisuus on heidän kohdalla viety välillä jopa siitä asiakkaan omasta turvallisuuden tunteesta piittaamatta.

On myös tilanteita, joissa yksilön oma identiteetti ei vastaa hänen passissaan lukevaa kansalaisuutta. Esimerkkinä eräs työntekijä kertoi tsetseeniasiakkaan kertoneen, ettei missään nimessä identifioi itseään venäläiseksi, vaikka hänen passissaan lukee kansalaisuutena Venäjän federaatio. Todellisuudessa Tsetseenialla ja Venäjällä on pitkä ja sotaisa historia ja tsetseeniasiakkaista tuntuu ikävältä, että heidän oma kokemuksensa heidän omasta identiteetistään jää toissijaiseksi tässä jaottelussa. Lisäksi keskuksessa on ollut tilanne, jossa venäjän kansalaisuuden omaava kertoo todellisuudessa identifioivansa itsensä ukrainalaiseksi, missä törmätään samaan identiteettiongelmaan.

Työntekijät kokevat, että päätös erottaa venäläiset ja ukrainalaiset on hätiköity ja epäonnistunut. Ihmiset tapaavat toisiaan kuitenkin kadulla, kouluissa ja kaupoissa, joten työntekijöistä tuntuu erikoiselta, että he eivät voi asua samassa keskuksessa. Eräässä haastattelussa mietittiin myös sitä, onko tämä yksi Maahanmuuttoviraston keino osoittaa tukea ukrainalaisille antamalla heille paremmat asunnot kuin venäläispakolaisille.

Eräs haastateltava kuvaa, että päätöksen myötä on astuttu 100 vuotta ajassa taaksepäin aikaan, jolloin kaikki eivät olleet samalla viivalla tasa-arvon kannalta. Työntekijät kokevat kansalaisuuksien räikeän erottelun vain lisäävän ennakkoluuloja ja ruokkivan vihaa näiden kansalaisuuksien kesken. Eräässä haastattelussa pohdittiin, että kaikista tärkeintä asiakkaille olisi opettaa heitä toimimaan toisia kunnioittavalla tavalla, kuten Suomessa yleisesti toimitaan. Henkilöiden kansalaisuutta ei ole tarve korostaa, kaikki ovat kuitenkin yksilöitä ja kaikki vastaanottokeskuksen asiakkaat ovat Suomessa samasta syystä. Eräs haastateltava pohtii teemaa seuraavasti:

Helpottaako se lopulta se, et erotellaan? Et onko se ratkaisu sitten lopulta pitkällä aikavälillä, että laitetaan mahdollisimman erikseen? [Verrattuna] kuin

että ihmiset tutustuis toisiinsa, pystyisi kommunikoimaan ja luomaan yhteyksiä riippumatta siitä että mistä maasta on.

6 Tutkimustulosten pohdinta

Tutkimuksen mukaan Ukrainan sotaa pakeneville tehdyt toimet ovat aiheuttaneet vastaanottokeskuksen asiakkaissa kahtiajakoa. Toimilla on ollut positiivisia vaikutuksia Ukrainan sotaa pakeneville ja erityisesti ukrainan kansalaisille. Monille muille kansalaisuuksille toimet ovat puolestaan näyttäneet asiakkaita eriarvoistavina. Myös monet vastaanottokeskuksen työntekijät kertovat kokevansa eettistä ristiriitaa siitä, että asiakkaiden kansalaisuus tai lähtömaa määrittävät tällä hetkellä täysin heidän saamiensa palveluiden laajuutta.

Työntekijät arvioivat ukrainalaisten yleisen hyvinvoinnin olevan hyvä, eivätkä he ole haastattelujen mukaan ilmentäneet traumatisoitumisen merkkejä arjessa. Lisäksi ukrainalaiset ovat itse tuoneet ilmi kiitollisuuttaan suomalaista yhteiskuntaa kohtaan. Muiden kansallisuuksien kohdalla ukrainalaisten saama tuki on herättänyt puolestaan hämmennystä ja epäreiluuden tunteita. Työntekijät arvioivat asiakkaiden kannalta erityisen ikäväksi sen seikan, että tällä hetkellä asiakkaat kohtaavat eriarvoista kohtelua sekä yhteiskunnan että valtion taholta. Työntekijöiden mukaan vastaanottokeskuksessa on joitakin yksilöitä, jotka tuovat ilmi henkistä huonovointisuuttaan muun muassa aggressiivisen käytöksen tai itsetuhoisuuden kautta.

Turvapaikkaprosessin sujumuudella on merkittävä vaikutus kansainvälistä turvaa hakevan hyvinvointiin. Tilapäisen suojelun prosessi on nopea ja mahdollistaa Ukrainan sotapakolaisille helpon pääsyn osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Työntekijät ovat huomioineet, että tämä nopeutettu prosessi saattaa vastaanottokeskuksen asiakkaat eriarvoiseen asemaan. On yksilöitä, jotka ovat työntekijöiden mukaan ikään kuin väliinputoajia: heidän turvapaikkaprosessinsa venyy jatkuvasti ja tämän seurauksena he joutuvat todistamaan sitä, kuinka moni muu saa oleskeluluvan nopeammin kuin he itse. On mahdotonta sanoa, kuinka pahasti esimerkiksi turvapaikanhakuprosessi olisi ruuhkautunut, jos Ukrainasta pakeneville ei käytettäisi tilapäisen suojelun menettelyä.

Työntekijöiden arvion mukaan suuri osa ukrainalaisista sotapakolaisista on työllistynyt hyvin nopeasti saavuttuaan Suomeen, mikä osoittaa heidän myös päässeen hyvin osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Avaintekijänä tähän on tutkimuksen tulosten mukaan heti voimassaoleva työntekomahdollisuus sekä suomalaisten työnantajien myönteiset asenteet ukrainalaisia kohtaan. Työntekijät kertovat, että muiden kansalaisuuksien on vaikeampi päästä töihin Suomessa, koska heidän työnteko-oikeutensa alkaa myöhemmin ja siihen saattaa tulla taukoja turvapaikanhakuprosessin edetessä. Työpaikan saaminen on monille myös vaikeaa, koska yhteiskunnalla on työntekijöiden mukaan paljon ennakkoluuloja turvapaikanhakijoita kohtaan. Työnteko toimii tärkeänä hyvinvoinnin edistäjänä arjessa, ja on työntekijöiden mielestä kohtuutonta, että sitä rajoitetaan nykyisellä tasolla.

Tutkimus selvitti, että erityisesti päätöstä erottaa ukrainalaiset ja venäläiset pidetään epäonnistuneena ja hätäisenä vastaanottokeskuksen työntekijöiden mielestä. Monet työntekijät viittasivat luvussa 5.2 esiteltyyn kontaktihypoteesin mukaiseen näkemykseen (Helkama ym., 2020, s. 313), jonka mukaan eristämällä kaksi kansalaisuutta toisistaan saatetaan luoda heidän välilleen lisää epäluuloja ja erimielisyyksiä. Työntekijät korostivat, että kohtaamisilta ei voida välttyä, vaan ne tapahtuvat tällä hetkellä jossain muualla kuin vastaanottokeskuksissa. Työntekijät ihmettelivät erityisesti syitä Maahanmuuttoviraston aikaisemman linjauksen muutokseen, sillä työntekijöiden mukaan mitään ongelmia ei tällä kerralla oltu havaittu.

Yhteenvetona työntekijöiden kokemusten perusteella voidaan sanoa, että Ukrainan sotaa pakeneville tehdyt toimet ovat tärkeitä ja tukevat ukrainalaisia. Samalla kuitenkin muiden asiakkaiden tärkeys ja heidän hätänsä on jäänyt toissijaiseksi. Voisiko näitä tukitoimia ulottaa mahdollisesti muihinkin kansallisuuksiin tulevaisuudessa? Tällä hetkellä Ukrainan sotaa pakeneville suunnatut tukitoimet ovat vaikuttaneet muihin asiakkaisiin negatiivisesti. Lisäksi Ukrainan ja Venäjän kansalaisten jaottelu eri asuintiloihin on työntekijöiden näkökulmasta turhaa ja mahdollisesti erimielisyyksiä kylvävää.

6.1 Tutkimustulokset suhteessa aikaisempiin tutkimuksiin

Aikaisempiin luvussa 4 esiteltyihin tutkimuksiin verrattuna tämän tutkimuksen tulokset ovat suureksi osaksi linjassa niiden kanssa. Tässä tutkimuksessa sekä Holapan (2022) tutkimuksissa kävi ilmi, että suhtautuminen turvapaikanhakijoihin vaihtelee. Holappa sai selville, että etenkin muslimitaustaisiin miehiin suhtautuminen on negatiivissävytteistä. Tieto on linjassa tämän tutkimuksen tulosten kanssa, joiden mukaan etenkin vuoden 2015 Lähi-Idän pakolaiskriisiin verrattuna Ukrainasta saapuviin sotapakolaisiin on suhtauduttu suopeammin. Vuonna 2015 saapui lähinnä nuoria miehiä Lähi-Idästä, kun nyt suureksi osaksi naisia ja lapsia Ukrainasta. Molempien tutkimusten tulosten mukaan etenkin kulttuurillisilla asioilla on merkitystä turvapaikanhakijoihin liitettyihin ennakkoluuloihin. Ajatellaan, että ukrainalaiset sopeutuvat Suomeen paremmin ja saavat työpaikan helpommin.

Sisäministeriön (Puustinen ym., 2017) tutkimuksen mukaan turvapaikanhakuun liitettyä keskustelua leimaa voimakkaasti polarisaatio ja ihmisiä pelottaa ottaa kantaa asioihin leimautumisen vaaran vuoksi. Tämä tutkimus on osittain ristiriidassa näiden tulosten kanssa, sillä tämän tutkimuksen mukaan on yleisesti hyväksyttyä osoittaa tukensa Ukrainan sotaa pakeneville. On kuitenkin arvioitava, että ilmiö liittyy erityisesti ja ainoastaan tähän pakolaiskriisiin, koska tämän tutkimuksen mukaan aikaisemmin voimakkaasti läsnä ollut muukalaisvastaisuus ei näy ilmiönä Ukrainan pakolaisia kohtaan. Onko leimaamisen pelko tällä hetkellä voimassa ainoastaan niillä, jotka eivät ole samaa mieltä kaikista Ukrainan sotaa pakeneville tehdyistä tukitoimista?

6.2 Tutkimustulokset sosiaalialan teorioiden pohjalta

Tämän tutkimuksen löydöissä oli paljon yhtäläisyyksiä kappaleessa 5 esiteltyihin sosiaalipedagogiikan tunnustamisen teoriaan sekä sosiaalipsykologian kontaktihypoteesiin. Tunnustamisen teorian mukaan yksilö tarvitsee arvostusta ja hyväksytyksi tulemistä voidakseen henkisesti hyvin (Nivala & Ryyänen, 2019, s. 120). Tämän tutkimuksen tulosten mukaan ukrainalaisten pakolaisten ahdinko on hyvin tiedossa ja heidät on toivotettu yleisesti ottaen tervetulleiksi Suomeen. Tunnustamisen teorian mukaan nämä ovat esimerkillisiä toimia tietyn ryhmän itsearvon nostamiseksi. Tämä tutkimus tukee teoriaa, sillä ukrainalaiset

ovat kertoneet vastaanottokeskuksen työntekijöille olevansa kiitollisia Suomen roolista heidän auttamisessaan.

Tämän tutkimusten tulosten mukaan ukrainan sotapakolaisiin liittyvä erityinen auttamisen halu on pantu merkille lisäksi muiden kansalaisuuksien omaavien vastaanottokeskuksen asiakkaiden toimesta. Muut kansalaisuudet kokevat, että heitä ei arvoteta yhtä korkealle johtuen mahdollisesti kulttuurisista tai uskonnollisista syistä. Tunnustamisen teorian mukaisesti tilanne on erityisen haitallinen heidän henkisen hyvinvointinsa kannalta, jotka kokevat olevansa vähemmän arvostettuja kuin muut (Nivala & Ryyänen, 2019, s 122).

Kontaktihypoteesin mukaisesti eri ryhmien välisiä suhteita voidaan tehokkaasti parantaa positiivisilla kohtaamisilla (Helkama ym., 2020, s. 313). Hypoteesi tukee työntekijöiden näkemystä siitä, että ukrainalaisten ja venäläisten jaottelulla eri keskuksiin ei tulla pitkällä aikavälillä saavuttamaan merkittäviä hyötyjä. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan vastaanottokeskuksen työntekijät olivat panneet merkille, että näiden kahden ryhmän välillä ei ollut konflikteja vaan heidän kohtaamisensa olivat positiivisia. Tutkimuksen tulosten mukaan työntekijät ovat nyt huolissaan, että asuintilojen erottaminen saattaa mahdollisesti synnyttää epäluuloja ja pelkoja näiden kahden kansalaisryhmän välille.

Kontaktihypoteesin mukaan on tärkeää huomioida kohtaamisten laatu. Mikäli ryhmien kohtaamisissa vallitsee negatiivinen ilmapiiri, voivat ryhmien väliset suhteet heikentyä. (Helkama ym., 2020, s. 314) Tutkimuksen mukaan moni vastaanottokeskuksen työntekijä ilmaisi huolensa siitä, että tällä hetkellä ukrainalaisten ja venäläisten kohtaamiset tapahtuvat pääsääntöisesti muualla kuin vastaanottokeskuksissa. Tämän tutkimuksen tulosten sekä kontaktihypoteesin pohjalta tutkija ehdottaakin, että eikö olisi parempi, jos ukrainalaisten ja venäläisten kohtaamiset tapahtuisivat turvallisissa ja valvotuissa tiloissa vastaanottokeskuksissa? Tällä tavoin vastaanottokeskuksilla olisi mahdollisuus toimia näiden ryhmien yhteistyötä tukevana eikä erottelevana toimijana.

6.3 Tulosten hyödyntäminen ja jatkotutkimusaiheet

Yksi tutkimuksen tavoitteista oli tuottaa uutta ja hyödyllistä tietoa eri vastaanottokentän toimijoille sekä tavallisille kansalaisille. Kriisi on tuore eikä aihetta ole vielä juurikaan tutkittu. Tutkijan mielestä tämä tutkimus on toiminut väylänä vastaanottokeskuksen työntekijöille kertoa näkemyksensä Ukrainan sodan vaikutuksista vastaanottokeskuksessa. On tärkeää nostaa esille onnistumisia ja epäkohtia järjestelmässä etenkin, jos ne työntekijöiden mukaan synnyttävät epätasa-arvoista kohtelua eri kansakuntien välille. Tutkija toivoo, että tutkimuksen tulokset voivat toimia tulevaisuudessa innoituksena kentän eri toimijoille.

Tutkimuksen mukaan Ukrainan sotaa pakenevia on tuettu toimivalla ja kotoutumista edistävällä tavalla. Voitaisiinko tästä oppia, ja näitä käytänteitä siirtää tulevaisuudessa koskemaan muitakin kansainvälistä suojelua Suomesta hakevia? Voitaisiinko tutkimuksen tulosten avulla herättää keskustelua työnteko-oikeuden rajoittamisen haitallisista seurauksista? Entä onko mahdollista luopua ukrainalaisten ja venäläisten jaottelusta ja keskittyä kaikkien kansakuntien keskinäisten suhteiden parantamiseen vastaanottokeskuksissa?

Tutkimus antaa mielenkiintoisia jatkotutkimusaiheita tulevaisuuteen. Tutkimus olisi mielenkiintoista toteuttaa laajemmin koskien useita eri puolella Suomea sijaitsevia vastaanottokeskuksia. Lisäksi tutkimukseen voitaisiin saada enemmän näkökulmia, kun haastateltavat olisivat vastaanottokeskuksen asiakkaita. Ilmiön vaikutukset saattavat näkyä vasta useiden vuosien päästä, koska kukaan ei tiedä, kauanko sota Ukrainassa tulee jatkumaan. Ilmiötä olisi mielenkiintoista tutkia myös pidemmän aikavälin tutkimuksena, jolloin voitaisiin enemmän saada syy-seuraussuhteisiin liittyviä huomioita.

6.4 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Tutkimus toteutettiin eettisesti kestäväällä tavalla. Tämä tarkoittaa, että tutkimustuloksia ei ole vääristelty, mitään oleellista ei ole jätetty kertomatta eikä mitään ole lisätty saatuihin tutkimustuloksiin. Koska tutkimuksessa tutkittiin ihmisiä, on eettisyyteen kiinnitetty erityishuomiota. Haastateltaville kerrottiin tutkimukseen osallistumisen olevan

vapaaehtoista toimintaa, minkä saa halutessaan keskeyttää koska vaan. Vapaaehtoiset tutkimukseen osallistujat ilmaisivat suostumuksensa osallistua tutkimukseen kirjallisesti. Heidän kerrottiin myös, että heidän yksityisyyttään suojataan läpi tutkimuksen, eli heidän vastauksistaan ei voida päätellä vastaajaa. Tämän lisäksi haastateltavien yksityisyyden suojelemiseksi vastaanottokeskuksen nimeä eikä sijaintipaikkakuntaa julkaista. (TENK, 2019)

Tutkimusten luotettavuutta tutkiessa on tärkeää huomioida tutkimuksen tuloksiin mahdollisesti vaikuttaneita asioita. Laadullisen tutkimuksen kohdalla on tärkeää korostaa sitä, että tulosten analyysi ja niistä tehdyt johtopäätökset ovat aina suhteessa siihen, mikä on tutkijan suhde aiheeseen ja siihen liittyvään toimintaympäristöön. On siis mahdollista, että joku toinen tutkija olisi nostonut eri asioita esille aineistosta. Pääpiirteittäin kuitenkin samoilla analyysimenetelmillä toteutettuna tutkimuksen tuloksien pitäisi olla samansuuntaisia, vaikka tutkija vaihtuisi. (Vilka, 2021, ss. 196–198)

Tämän tutkimuksen kohdalla on huomioitava, että tutkija on aikaisemmin ollut työsuhteessa kyseisessä vastaanottokeskuksessa ja hän on jo silloin tehnyt omia johtopäätöksiään asian tiimoilta. Tutkimuksen jokaisessa vaiheessa on kiinnitetty erityistä huomiota tutkijan omien mielipiteiden huomiotta jättämiseen ja asioiden puolueettomaan tarkasteluun, mikä lisää tutkimuksen luotettavuutta. Etenkin haastatteluja tehdessä tutkija kiinnitti erityishuomiota kysymysten asetteluun, jotta tutkimuksen tulosten paikkansapitävyys ei vaarantunut. Kysymykset olivat mahdollisimman neutraaleja ja avoimia, jotta haastateltavat saavat kertoa kokemuksiaan ja mielipiteitään mahdollisimman avoimesti. Lisäksi tutkija kiinnitti huomiota siihen, ettei hän ala johdattelemaan haastateltavia mihinkään suuntaan. (TENK, 2019) On kuitenkin oletettavaa, että tutkijan omilla mielipiteillä ja asenteilla on ollut vaikutusta tutkimuksen toteuttamiseen alitajunnan tasolla.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa on huomioitava lisäksi se, että tässä tutkimuksessa tutkija oli osittain tuttu kaikille haastateltaville. Tällä saattaa olla vaikutusta ryhmähaastatteluiden ryhmädynamiikkaan ja niissä keskusteltaviin aiheisiin. Voi olla, että ilmapiiri on rennompaa, kun kaikki tuntevat toisensa edes osittain. Toisaalta erityisesti eriäviä mielipiteitä voi olla vaikeampi esittää, jos kokee ryhmänpainetta tutussa työryhmässä. Lisäksi tutkimus toteutettiin ainoastaan yhdessä vastaanottokeskuksessa. Mikäli

samanlainen tutkimus toteutettaisiin jossakin toisessa vastaanottokeskuksessa, tulokset voisivat olla erilaiset.

Eskolan ja Suorannan (2000, ss. 208–210) mukaan laadullisella menetelmällä toteutetun tutkimuksen luotettavuuden tärkein kriteeri on tutkijan valinnat sekä niiden asianmukaiset perustelut. Tutkijan täytyy pystyä kertomaan, mitä valintoja hän on tutkimuksen toteuttamisen aikana tehnyt sekä perustelemaan syyt näille valinnoille. Myös näiden valintojen kriittinen arvioiminen on merkki luotettavan tutkimuksen toteuttamisesta. Tässä raportissa on avattu syyt tutkimuksen takana ja tutkimuksen toteuttamisen vaiheet on raportoitu vaihe vaiheelta. Tämä raportointi sisältää muun muassa kattavan selostuksen haastattelujen kestosta, toteutuspaikasta sekä mahdollisista häiriötekijöistä. Tulokset ja päätelmät esitellään puolueettomasti siten, kuten ne ovat tulleet ilmi aineistossa. Nämä kaikki seikat lisäävät tutkimuksen läpinäkyvyyttä ja luotettavuutta. (Hirsjärvi ym., 2009, s. 232) Valmis tutkimus julkaistaan Theseus.fi –sivustolla, minkä jälkeen se on julkisesti kaikkien nähtävillä.

6.5 Opinnäytetyön tekijän ammatillinen kasvu

Syvempi perehtyminen Ukrainan sotaan seuranneisiin toimenpiteisiin vastaanottokeskuskentällä on kerryttänyt tutkijan tietämystä aihepiiristä huomattavasti. Lisäksi tutkimuksen tekeminen on kasvattanut suuresti tutkijan kriittisen ajattelun kykyä sekä medialukutaitoa. Tutkija kokee, että tämä taito kehittyi etenkin tutkimuksen tietoperustaa tutkiessa. Materiaalien seasta oli löydettävä teokset, jotka olivat luotettavia ja puolueettomia tutkimuksen tarkoituksia varten.

Haasteina tutkimuksen toteuttamisessa oli muun muassa aikataulut. Tutkimuksen toteuttamisvaiheessa ennalta arvioitu aikataulut venyi hieman, jolloin litteroinnille ja analysoinnille jäi ennakoitua vähemmän aikaa. Tämän myötä tutkija kokee, että hänen ajanhallintataitonsa sekä projektinvetämistaitonsa ovat kehittyneet. Lisäksi haasteena tutkimusta tehdessä oli pitää neutraali suhtautuminen aiheeseen tutkimuksen joka vaiheessa. Itselleen tutun aiheen tarkastelu neutraalista näkökulmasta on kehittänyt muun muassa tutkijan kriittisen ajattelun kykyä.

Tutkija ei ollut aikaisemmin toteuttanut tutkimushaastattelua. Ensimmäisen ja viimeisen haastattelun toteuttamisen luontevuudessa ja järjestelmällisyydessä oli näkyvillä selvä ero, joten tutkija kokee kehittyneensä myös tutkimushaastattelun toteuttamisessa. Lisäksi aineiston litterointiin, analysointiin ja raportointiin liittyvät taidot ovat kehittyneet projektin aikana.

Tutkijan oma ammatillinen valmiutensa kohdata eri taustoista tulevia turvapaikanhakijoita on kasvanut prosessin aikana muun muassa erilaisten vastaanottokeskuksen työntekijöiden kertomusten ja kokemusten myötä. Tulevaisuuden sosionomina tutkija kokee saavuttaneensa aikaisempaa paremmat valmiudet turvapaikanhakijoiden hyvinvointiin vaikuttavien asioiden tukemiseksi.

Lähteet

- DVV. (n.d.). *Ohjeita Ukrainasta saapuville*. Digi- ja väestövirasto. Haettu 15.12.2022 osoitteesta <https://dvv.fi/ohjeita-ukrainasta-saapuville>
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2000). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.
- EU. (2022a). *EU Stands with Ukraine*. European Union. Haettu 15.12.2022 osoitteesta https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/system/files/2022-05/information_for_people_fleeing_russias_invasion_of_ukraine_en.pdf
- EU. (28.3.2022b). *Home Affairs Council: 10-Point Plan on stronger European coordination on welcoming people fleeing the war against Ukraine*. European Union. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_2152
- EU. (2022c). *EU:n solidaarisuus Ukrainaa kohtaan*. Euroopan Unioni. Haettu 15.12.2022 osoitteesta <https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/eu-response-ukraine-invasion/eu-solidarity-ukraine/>
- EU. (n.d.). *Temporary protection*. European Union. Haettu 2.1.2023 osoitteesta https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system/temporary-protection_en
- Finnair. (n.d.). *Usein kysytyt kysymykset. Tarjoatteko alennusta ukrainalaisille?* Haettu 19.11.2022 osoitteesta <https://www.finnair.com/fi-fi/usein-kysytyt-kysymykset/varaukset-ja-maksaminen/tarjoatteko-alennusta-ukrainalaisille--2584606>
- Fukuyama, F. (2020). *Identiteetti. Arvostuksen vaatimus ja kaunan taakka* (A. Immonen käänt.) Docendo. (Alkuperäisteos julkaistu 2018)
- Helkama, K., Myllyniemi, R., Liebkind, K., Ruusuvoori, J., Lönnqvist, J.-E., Hankonen, N., Renvik, T.A., Jasinskaja-Lahti, I. & Lipponen, J. (2020) *Johdatus sosiaalipsykologiaan*. Edita.
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. Tammi.
- Holappa, A. (2022). *"Ennen aikaan turvaan lähetettiin ensin naiset ja lapset"*. Kriittinen diskurssianalyysi pakolaismiehiin ja pakolaisnaisiin suhtautumisesta Helsingin Sanomien kommentteissa [pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto].
URN:NBN:fi:jyu-202206163409.pdf

- Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.). (2017). *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Vastapaino.
- Juvonen, A.-M. (2021). *Maahanmuuton lait ja menettelyt - käytännön käsikirja*. Edita Publishing.
- Järvenkylä, N. (29.6.2021). Kuusi vuotta sitten ”vokkeja” nousi ympäri Suomen – nyt niitä katoaa kaikessa hiljaisuudessa. *Iltalehti*.
<https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/1da2aa18-199b-4748-978f-2de852838756>
- Kananen, J. (2015). *Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen opas. Miten kirjoitan kehittämistutkimuksen vaihe vaiheelta*. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kotoutumisen osaamiskeskus. (n.d.). *Turvapaikanhakijat*. Haettu 19.11.2022 osoitteesta <https://kotoutuminen.fi/turvapaikanhakijat>
- Kuosma, T. (2016). *Turvapaikka ja pakolaisasema*. Nordbooks.
- Migri. (4.10.2022a). *Ukrainalaiset ja venäläiset eivät jatkossa asu samoissa asuintiloissa vastaanottokeskuksissa*. Maahanmuuttovirasto. <https://migri.fi/-/ukrainalaiset-ja-venalaiset-eivat-jatkossa-asu-samoissa-asuintiloissa-vastaanottokeskuksissa>
- Migri. (2022b). *Tilapäisen suojelun tilastot*. Maahanmuuttovirasto. Haettu 19.11.2022 osoitteesta <https://migri.fi/tilapaisen-suojelun-tilastot>
- Migri. (n.d.-a). *Tilapäinen suojelu Ukrainasta paenneille*. Maahanmuuttovirasto. Haettu 19.11.2022 osoitteesta <https://migri.fi/tilapainen-suojelu>
- Migri. (n.d.-b). *Turvapaikka Suomesta*. Maahanmuuttovirasto. Haettu 19.11.2022 osoitteesta <https://migri.fi/turvapaikka-suomesta>
- Makweri, M. (2020). Suomi, on peiliin katsomisen paikka. Teoksessa M. Attias (toim.), *Me ja ne. Välineitä vastakkainasettelujen aikaan* (ss. 47–65). Into.
- Nikunen, K. (2018). Badolato-Kauhava. Teoksessa M. Maasilta & K. Nikunen (toim.), *Pakolaisuus, tunteet ja media*. (ss. 21–47)
- Nivala, E. & Ryytänen, S. (2019). *Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa*. Gaudeamus.
- Puustinen, A., Raisio, H., Kokki, E. & Luhta, J. (2017). *Kansalaismielipide: Turvapaikanhakijat ja turvapaikkapolitiikka*. Sisäministeriön julkaisu 9/2017. URN:ISBN:978-952-324-130-5
- Sisäministeriö. (17.3.2022a). *Ukrainasta siirtymään joutuneiden oleskelu Suomessa* [muistio].
<https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/d4aba30b-627d-4cf4-a2ab->

- [9ecdb678b12c/1995e067-57ec-447e-906f-5d8be5e940f6/MUISTIO_20220317124324.pdf](https://ecdb678b12c/1995e067-57ec-447e-906f-5d8be5e940f6/MUISTIO_20220317124324.pdf)
- Sisäministeriö. (8.4.2022b). *Kunnat saavat korvausta ukrainalaisille tarjoamistaan palveluista* [tiedote]. <https://intermin.fi/-/kunnat-saavat-korvausta-ukrainalaisille-tarjoamistaan-palveluista>
- Sisäministeriö. (29.12.2022c). *Ukrainalaisten tilapäistä suojelua saavien oleskelulupia jatketaan ilman erillistä hakua* [tiedote]. <https://intermin.fi/-/ukrainalaisten-tilapaista-suojelua-saavien-oleskelulupia-jatketaan-ilman-erillista-hakua>
- Sisäministeriö. (n.d.). *Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan*. Haettu 19.11.2022 osoitteesta <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>
- Söderling, I. (2022). Ukrainasta paenneet – tilapäisesti suojeltuja vai pysyviä maahanmuuttajia? *Tieteessä tapahtuu*, 40(4), 6–10. <https://journal.fi/tt/article/view/121738/72342>
- Takala, S. (29.8.2022). HSL lopettaa maksuttomien matkojen tarjoamisen ukrainalaisille. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000009033344.html>
- TENK. (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf
- Ulkomaalaislaki 2004/301. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>
- Vastaanottolaki 2011/746. Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110746>
- Vilkka, H. (2021). *Tutki ja kehitä*. PS-kustannus.
- VR. (1.3.2022). *VR Groupin toimet johtuen Venäjän hyökkäyksestä Ukrainaan*. <https://www.vr.fi/ajankohtaista/2022/03/01/vr-groupin-toimet-johtuen-venajan-hyokkayksesta-ukrainaan>
- Välimäki, M. (2019) Kylmän sodan ajasta eurooppalaiseen päätöksentekoon: kansainvälistä suojelua hakevia ihmisiä koskeva politiikka ja lainsäädäntö 1973–2015. Teoksessa E. Lyytinen (toim.), *Turvapaikanhaku ja pakolaisuus Suomessa* (s. 42). Siirtolaisuusinstituutti, Tutkimus 2. <https://siirtolaisuusinstituutti.fi/wp->

<content/uploads/2019/12/t-02-isbn-978-952-7167-60-1-turvapaikanhaku-ja-pakolaisuus-suomessa.pdf>

Liite 1: Informointikirje**Tietoa tutkimukseen osallistuville**

Tämän tutkimuksen tehtävänä on selvittää vastaanottokeskuksen työntekijöiden näkökulmia Ukrainan sotaa paenneille tehtyjen toimien vaikutuksista keskuksen asiakkaiden arkeen. Lisäksi tutkimuksen pohjalta pyritään saamaan selville vastaanottokeskuksen työntekijöiden näkemyksiä siitä, ovatko nämä toimet olleet tarpeellisia. Tutkimus tulee antamaan tärkeää tietoa vastaanottokeskuksille heidän asiakkaidensa hyvinvoinnin parantamiseksi sekä näkökulmia vastaanottokeskuskentän eri toimijoille.

Tutkimukseen haastatellaan työntekijöitä ohjaus-, hoito-, sosiaali- sekä etuuskäsittelytiimeistä. Haastattelut toteutetaan työpaikalla pari- tai ryhmähaastatteluina. Haastattelut äänitetään. Haastatteluissa ei kerätä eikä tallenneta henkilötietoja ja kerättyä aineistoa käsitellään kunnioituksella ja luottamuksellisesti. Aineisto tallennetaan tutkijan henkilökohtaiselle tietokoneelle sekä HAMKin OneDrivelle, joissa sitä säilytetään salasanoin suojattuna. Aineistoa ei käytetä muissa tutkimuksissa.

Kyselyyn vastaaminen on vapaaehtoista. Vastaamalla kyselyyn annat suostumuksen vastaustesi käytölle palveluiden kehittämisessä. Kysely toteutetaan teemahaastatteluna pareittain tai ryhmissä, ja se nauhoitetaan.

Lisätietoja kyselystä voit tarvittaessa kysyä seuraavalta henkilöltä:

Tarja Siivonen, puh. XXX, email: XXX, sosionomiopiskelija, Hämeen ammattikorkeakoulu
HAMK

Vastausten avulla autat selvittämään tämän uuden ilmiön vaikutuksia vastaanottokeskuksen asiakkaiden kohdalla.

Kiitos paljon!

Liite 2: Suostumuslomake**Suostumus tutkimukseen osallistumisesta**

Tutkimuksen nimi: Ukrainan sotaa pakeneville tehtyjen toimien vaikutus vastaanottokeskuksen asiakkaiden arkeen: työntekijöiden näkökulma

Tutkimuksen tekijä: Tarja Siivonen

Kuvaus tutkimuksesta: Tutkimuksen avulla pyritään selvittämään työntekijöiden näkemyksiä siitä, kuinka Ukrainan sotaa pakeneville tehdyt toimet ovat vaikuttaneet vastaanottokeskuksen asiakkaiden arkeen. Tämän lisäksi tutkimuksen avulla pyritään avaamaan työntekijöiden näkökulmaa siitä, ovatko nämä toimet olleet tarpeellisia. Tutkimus on Hämeen ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijan opinnäytetyö, jonka loppuraportti julkaistaan julkisella Theseus.fi -sivustolla

1. Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät.
2. Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia, henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon, minua koskevaa aineistoa käytetään vain kyseiseen tutkimukseen ja aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.
3. Suostun siihen, että minua haastatellaan ja antamani tietoja käytetään kyseisen tutkimuksen tarpeisiin.
4. Voin halutessani keskeyttää tutkimukseen osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni tai että se vaikuttaa minun työsuhteeseeni.

Päiväys _____

Tutkittavan allekirjoitus ja nimenselvennys _____